

Starostwo Powiatowe w Puławach
24-100 Puławy, Al. Królewska 19
tel. +48 81 886 11 00
fax +48 81 886 11 79
www.pulawy.powiat.pl

POWIAT PUŁAWSKI

Twórcy ludowi Ziemi Puławskiej

Europejski Fundusz Rolny na
Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich

ZIELONY PIERSCIEN

Program
Rozwoju
Obszarów
Wiejskich
na lata 2007-2013

Folk Artists of Land of Puławy

„Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich: Europa inwestująca w obszary wiejskie.”
Publikacja współfinansowana jest ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów
Wiejskich w ramach Osi IV LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013.

Tekst opracowany przez Jadwigę Orlewską na zlecenie Powiatu Puławskiego.

Instytucja zarządzająca Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013 - Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

Egzemplarz bezpłatny

„Twórcy ludowi Ziemi Puławskiej”

Wstęp - 3

- charakterystyka terenu
- uwarunkowania rozwoju twórczości w rejonie puławskim na tle regionu lubelskiego
- tradycyjne dziedziny twórczości ludowej
- współczesna twórczość ludowa a działalność Klubu Twórców Ludowych

I. Tkactwo - 12

- warsztat i techniki tkackie
- rodzaje wyrobów i wzornictwo

II. Garncarstwo - 14

- surowiec i techniki
- rodzaje naczyń i zdobnictwo

III. Plecionkarstwo - 17

- rodzaje wyrobów:
- rogożyna
- wiklina
- inne (słoma, trawa, korzenie)

IV. Kowalstwo - 21

- wybitni twórcy w rejonie puławskim

V. Plastyka obrzędowa - 26

- palmy
- pisanki
- zabawki i ozdoby choinkowe
- pająki

VI. Zdobnictwo wnętrz - papieroplastyka - 29

- wycinanki
- kwiaty bibułkowe
- różgi i bukiety
- stroiki

VII. Haft - 32

- tradycyjne wzornictwo i kolorystyka

VIII. Rzeźba i malarstwo - 33

IX. Wyroby ludowe na potrzeby XXI wieku - 40

- tkanina we współczesnym wnętrzu
- garncarstwo współczesne
- kowalstwo dziś
- współczesne zastosowanie haftu
- plecionki współczesne
- stroiki i tradycyjna papieroplastyka dziś

Podsumowanie - 46

Index osób - 47

„Folk Artists of the Land of Puławy”

Introduction - 3

- Description of the region- Factors determining the development of folk art in the region of Puławy on the background of Lublin region
- Traditional fields of folk art
- Contemporary folk art and activity of the Folk Artists Club

I. Weaving - 12

- Weaving workshop and techniques
- Types of products and design

II. Pottery - 14

- Raw material and techniques
- Types of vessels and ornamentation

III. Braiding - 17

- Type of products
- Bulrush
- Wicker
- Other (straw, grass, roots)

IV. Smithery - 21

- Outstanding artists in the region of Puławy

V. Ritual Plastic Arts - 26

- Palms
- Painted Easter eggs
- Toys and Christmas decorations
- Folk chandelier-type ornaments hanging from the ceiling

VI. Interior Decoration - Paper Crafts - 29

- Paper cutouts
- Crepe paper flowers
- Twigs and bouquets
- Table decorations

VII. Embroidery - 32

- Traditional design and colours

VIII. Sculpture and Painting - 33

IX. Folk Products for The Twenty-First Century - 40

- Fabrics in the modern interior
- Contemporary pottery
- Smithery today
- Modern use of embroidery
- Contemporary braiding
- Table decorations and traditional paper crafts today

Summary - 46

Index of artists - 47

Szanowni Czytelnicy,

Przekazując Państwu tę publikację, pozostaję pod wrażeniem kultury i twórczości ludowej, która jest uniwersalną częścią wizytówki naszego regionu. Ziemię Puławską zamieszkują utalentowani, przedsiębiorczy i chętni do działania ludzie tworzący muzykę i poezję, uprawiający wyrefinowaną sztukę i rzemiosła artystyczne, piszący i publikujący książki... W każdej gminie działają ośrodki kultury, towarzystwa regionalne, stowarzyszenia, zespoły artystyczne, koła gospodyń wiejskich, czy choćby indywidualne osoby, których praca przyczynia się do tworzenia i upowszechniania kultury.

Serdecznie dziękuję Twórcom i Animatorom za wkład w kultywowanie kultury wielu pokoleń i promocję ziemi puławskiej poprzez prezentowanie unikatowej sztuki w jej różnorodnych dyscyplinach. Jest to dorobek, którym z dumą witamy gości i wychodzimy na zewnątrz, każdorazowo budząc zainteresowanie i aplauz. Możemy i powinniśmy się tym szczycić, jest to podstawowy element naszej lokalnej tożsamości.

Zapraszając Państwa do lektury opracowania przytoczę wciąż aktualną myśl Cycerona, którą w listopadzie 2011 r. miałem przyjemność otworzyć XI Powiatowy Dzień Kultury, z głębokim przekonaniem, że kultura jest ogromnie istotnym czynnikiem naszej kondycji społecznej, ale też gospodarczej w czasach, gdy dużo czyni się w kierunku integracji europejskiej, ale jednocześnie ceniona jest wyrazista tożsamość regionalna składająca się na bogactwo kultury ogólnoeuropejskiej, z uznaniem należnej jej rangi:

„Czymże bez ciebie bylibyśmy nie tylko my, ale czym byłoby w ogóle ludzkie życie? Tyś pozakładała miasta, ty rozproszonych ludzi powołałaś do życia społecznego, ty zespoliłaś ich między sobą najpierw przez wspólne osiedla, później przez małżeństwa, a wreszcie przez wspólnotę mowy i pisma. Tyś wynalazczynią praw, nauczycielką dobrych obyczajów i ładu.”

Z wyrazami szacunku,

Witold Popiołek
Starosta Puławski

Puławy, grudzień 2011 r.

Dear Readers,

While handing over this publication to you I remain deeply impressed by the culture and folk art which is a universal part of our region's trademark. The land of Puławy is inhabited by talented, entrepreneurial and proactive people - creating music and poetry, cultivating sophisticated arts and crafts, writing and publishing books... In every town there are cultural centres, regional societies, associations, ensembles, farmers' wives' associations, or even individuals whose work contributes to development and dissemination of culture.

I sincerely thank the Artists and Organizers of cultural activities for their contribution to the cultivation of the culture of many generations and promotion of the land of Puławy through presentation of our unique art in its various disciplines. We are very proud to be able to welcome our guests with such heritage and to show it outside, always arousing interest and applause. We can and should boast it, as it is the core element of our local identity.

While inviting you to read this publication I would like to quote the still relevant thought of Cicero, which I had the pleasure to mention when opening the 11th County Culture Day in November 2011, expressing my deep belief that culture indeed is an essential factor not only in our social, but also in our economic condition at a time when a lot is made towards European integration, yet the pronounced regional identity contributing to Pan-European cultural richness is highly valued with due recognition of its rank:

“What would not only my own life, but that of the whole race of man, have been without thee? Thou didst unite them with one another, first by homes, then by marriages, then by intercourse in writing and in speech. Thou art the inventor of laws; thou, the mistress of morals and discipline.”

With kind regards

Witold Popiołek
Starost

Puławy, December 2011

a kiedy

*a kiedy ci się zastucham
w potoku belkot rozgłośny
to nie odróżnia ma dusza
pochyłych wierzb od miłości*

*również gdy idę wśród łąk i pól
z małą gałązką czeremchy
to jednym jest dla mnie ogień zórz
i płomień prostych wierszy*

*także gdy wejść w sady
pełne jabłoni i wiśni
to nie odróżniam chat białych
od srebrnej ptaków modlitwy
Jan Pocek 1917-1971*

WSTĘP

Niniejsza publikacja poświęcona jest twórczości ludowej w rejonie puławskim. Teren ten pod względem socjo-etnograficznym pokrywa się z zasięgiem administracyjnym Powiatu Puławskiego i obejmuje jedenaście gmin, w tym jedną gminę miejską (miasto Puławy), dwie miejsko-wiejskie (Nałęczów i Kazimierz Dolny) oraz osiem wiejskich (Baranów, Żyrzyn, Końskowola, Kurów, Markuszów, Wąwolnica, Janowiec i Puławy).

Ziemia Puławska to jeden z najpiękniejszych zakątków kraju. Łączy niepowtarzalne walory krajobrazowo-przyrodnicze z bogatą historią i nowoczesnością, a także bogatą i wciąż jeszcze żywą kulturę ludową.

Twórcy ludowi Ziemi Puławskiej trwale zapisali się w dziejach kultury narodowej. W 1959 roku powstał Klub Twórców i Artystów Ludowych. Pod taką nazwą funkcjonował do 1970 roku w Powiatowym Domu Kultury. Było to pierwsze i jedyne wówczas tego typu zrzeszenie w Polsce, a powstało z inicjatywy samych twórców: Bronisława Pietraka z Gutanowa - kowala, poety, twórcy misternych wycinanek oraz Jana Pocka z Kalenia - najwybitniejszego polskiego poety chłopskiego, korespondenta prasy centralnej: „Tygodnika Kulturalnego”, „Dziennika Ludowego”, „Nowej Wsi”, „Gromady Rolnik Polski”. W gronie założycieli byli także poeci Zygmunt Kupisz z Łan, Józef Świdorski z Gutanowa, Aleksander Adamczyk z Bronic, rzeźbiarz Aleksander Fijałkowski z Przybysławic oraz Zuzanna Spasówka z Pożoga - poetka, autorka pamiętników, kroniki swojej wsi.

Zuzanna Spasówka jest jedyną z żyjących współzałożycieli Klubu Twórców Ludowych, która do dzisiaj jeszcze tworzy, pisze wiersze i wspomnienia.

Pomnik Jana Pocka w Markuszowie

INTRODUCTION

This publication is devoted to folk art in Puławy region. In socio-ethnographic terms the area coincides with the administrative area of Puławy county and covers eleven communes, including one municipality (the city of Puławy), two rural municipalities (Nałęczów and Kazimierz Dolny), and eight rural communes (Baranów, Żyrzyn, Końskowola, Kurów, Markuszów, Wąwolnica, Janowiec i Puławy).

The land of Puławy is one of the most beautiful parts of the country. It combines the unique qualities of its natural landscape with rich history and modernity, and with extensive and still vibrant folk culture.

Folk artists of the land of Puławy have permanently gone down in the history of national culture. In 1959 "Klub Twórców i Artystów Ludowych" ("Folk Artists Club") was founded. The club functioned under this name in Powiatowy Dom Kultury ("County Cultural Centre") until 1970. This was the first and only association of this type in Poland and was founded on the initiative of the folk artists themselves: Bronisław Pietrak from Gutanów - a blacksmith, poet and author of elaborate cutouts and Jan Pocek from Kalen - the most outstanding Polish peasant poet, a correspondent for Polish national papers: "Tygodnik Kulturalny", "Dziennik Ludowy", "Nowa Wieś", "Gromada Rolnik Polski". Among the founders were also Zygmunt Kupisz from Łany, Józef Świdorski from Gutanów, Aleksander Adamczyk from Bronice, a sculptor Aleksander Fijałkowski from Przybysławice and Zuzanna Spasówka from Pożóg - a poet, author of memoirs and her village chronicles.

Zuzanna Spasówka is the only living founder of the folk artists club who continues her artistic activity by writing poems and memoirs.

Charakterystyka terenu

Ziemie Puławską tworzy malowniczy Płaskowyż Nałęczowski, unikatowy w skali Europy Małopolski Przełom Wisły oraz słynący z bogactwa roślin i zwierząt teren Pradoliny Wieprza. Kazimierski Park Krajobrazowy zajmuje tu jedną trzecią obszaru powiatu i należy do najciekawszych terenów przyrodniczych.

Ziemia Puławska leży na granicy trzech krain geograficznych: Niziny Mazowieckiej, Małopolskiego Przełomu Wisły i Wyżyny Lubelskiej. Jest to okolica niezwykle zróżnicowana pod względem formy ukształtowania terenu - wzniesienia, skarpy i pagórki sąsiadują z rozległymi polami i wązami lessowymi.

Lasy pokrywają znaczną część gminy Janowiec, Baranów, Wąwolnica, część gminy Żyrzyn, Markuszów, Puławy. Użytki rolne stanowią ponad 60% powierzchni powiatu. Gmina Końskowola słynie w kraju i zagranicą z uprawy róż i produkcji szkółkarskiej, podobnie Góra Puławska i okolice od dawna znane są jako zagłębie truskawkowe. Na terenie powiatu rozwija się także sieć gospodarstw agroturystycznych w okolicach Kazimierza Dolnego, Nałęczowa, Wąwolnicy, Janowca. Dla potrzeb rolnictwa pracują tu instytuty naukowe, między innymi Państwowy Instytut Weterynaryjny, którego laboratorium zmodernizowano z funduszy unijnych, należy on do najnowocześniejszych w Europie, oraz Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa.

Z wyższych uczelni w naszym regionie należy wymienić: Puławską Szkołę Wyższą, Nauczycielskie Kolegium Języków Obcych oraz Kolegium Sztuk Pięknych UMCS w Kazimierzu Dolnym.

Wąwóz lessowy w okolicach Parchatki

Zamek i Baszta w Kazimierzu Dolnym

Description of the region

The land of Puławy is made up of a picturesque Nałęczów Plateau, the unique in Europe Lesser Polish Gorge of the Vistula and the river Wieprz Ice-Marginal Valley. Kazimierz Landscape Park occupies approximately one third of the county area and is one of the most interesting natural areas.

The land of Puławy lies on the border of three geographical regions: Mazovian Plain, Lesser Polish Gorge of the Vistula

and Lublin Upland. This is a very diverse area in terms of landform features - hills, slopes and hillocks neighbour on vast fields and loess ravines. Forests cover a large part of the communes of Janowiec, Baranów, Wąwolnica and parts of the communes of Żyrzyn, Markuszów and Puławy. Arable land constitutes over 60% of the county. The commune of Końskowola is famous both domestically and abroad for growing roses and nursery production and similarly Góra Puławska and its vicinity have long been known as strawberry heartland. A network of agritourism farms have been also developing in the area of Kazimierz Dolny, Nałęczów, Wąwolnica, Janowiec. Research institutes work here for the purposes of agriculture, inter alia the National Veterinary Research Institute being one of the most modern research institutes in Europe with laboratories modernized with EU funds and the Institute of Soil Science and Plant Cultivation.

The universities in our region include: Puławy Higher School, Teacher Training College and MSCU College of Fine Arts in Kazimierz Dolny.

Świątynia Sybilli w Puławach

O znaczeniu Ziemi Puławskiej na gospodarczej mapie Polski decydują przede wszystkim Zakłady Azotowe S.A.

Główną atrakcją powiatu puławskiego jest słynny trójkąt turystyczny Puławy, Kazimierz Dolny (z Janowcem nad Wisłą) oraz Nałęczów. Puławy to miasto o niezwyklej historii. Można ród Lubomirskich wznosił na skarpie wiślanej ogromny pałac, który następnie przeszedł w ręce książąt Czartoryskich. Pozostały klasycystyczne zabudowania pałacowo-parkowe: pałac Marynki, domek Gotycki, domek Grecki, świątynia Sybilli. Kazimierz Dolny to perła polskiego renesansu, miasteczko urokliwe, o szczególnym klimacie, które jest mekką malarzy. Tu znajduje się malowniczy rynek, klasztor i kościół farny. Przepiękny widok na Wisłę urzeka licznych turystów, którzy tu przybywają w ciągu całego roku. Po drugiej stronie Wisły znajduje się Janowiec z dobrze zachowanymi ruinami największego zamku obronnego w Polsce.

Rozlewisko Wieprza w okolicach Baranowa

Nałęczów, miasteczko znane powszechnie z mikroklimatu, posiada niezwykle bogactwo wód leczniczych, przyciąga licznych kuracjuszy z kraju. Malownicze szlaki spacerowe, po których przechadzali się niegdyś Stefan Żeromski i Bolesław Prus są niezwykle atrakcją turystyczną.

Uwarunkowania rozwoju twórczości w rejonie puławskim na tle regionu lubelskiego

Ziemia Puławska to szczególne miejsce na tle regionu lubelskiego. Korzystne i atrakcyjne położenie geograficzne, komunikacyjne, kolejowe, samochodowe i wodne (w sezonie turystycznym prom) jest jednym z ważnych, sprzyjających uwarunkowań rozwoju twórczości ludowej. Tylko Ziemia Puławska może poszczycić się niezwykle aktywnością organizacyjną i artystyczną prekursorów Klubu

Rynek w Kazimierzu Dolnym

The importance of Puławy region on the economic map of Poland is primarily determined by Zakłady Azotowe Puławy S.A.

The main attraction of Puławy county is the famous tourist triangle marked by Puławy, Kazimierz Dolny (including Janowiec nad Wisłą) and Nałęczów. Puławy is a town of unusual history. The magnate Lubomirski family had erected a huge palace on the banks of the Vistula river which afterwards was passed into the hands of the princes Czartoryski.

The classical palace and park buildings remained: the "Marynka" palace, the Gothic House, the Greek House, the Temple of Sybil. Kazimierz Dolny is the pearl of Polish Renaissance, a charming town with a special atmosphere, and it is a Mecca for painters. Here are a picturesque market square, the monastery and the parish church. Delightful view of the Vistula river bewitches numerous tourists who come here throughout the year. On the other side of the Vistula river Janowiec lies with well-preserved ruins of the largest fortified castle in Poland. Nałęczów is a small town famous for its microclimate, and being extremely rich in medicinal waters it attracts numerous visitors from all over the country. Scenic walking trails once strolled by Stefan Żeromski and Bolesław Prus are unusual tourist attraction there.

Factors determining the development of folk art in the region of Puławy on the background of Lublin region

The land of Puławy is a special place on the background of Lublin region. Its favourable and attractive geographical location with railway, automobile and water communications routes, (including a ferry during tourist season), is one of the important determinants in favour of the development of folk art. Only the land of Puławy

Rzeka Wisła

Twórców Ludowych, do których należeli wybitni twórcy o znaczeniu ogólnokrajowym: Bronisław Pietrak, Jan Pocek, Ignacy Dobrzyński (który już w okresie międzywojennym zdobył sławę jako znakomity twórca). Utrzymywali oni kontakty z licznymi redakcjami: „Gromada Rolnik Polski”, „Zielony Sztandar”, „Chłopska Droga”, „Tygodnik Kulturalny”. Dołączyli później do nich: Aleksander Adamczyk, Zygmunt Kupisz, Aleksander Fijałkowski i Zuzanna Spasówka.

Uwarunkowania ogólnokulturowe, do których należała niewątpliwie aktywność prekursorów wiązały się z zastaną już wówczas dużą liczbą twórców na Ziemi Puławskiej. Znani byli garncarze z Baranowa: Jan Góra, Bolesław Dąbrosz, Piotr i Marian Maśny. Tkaczki z Żerdzi i Żyrzyna: Maria Marek i jej córka Maria Wawer, Emilia Olszak i jej córka Henryka Wiak, Leokadia Marek, Bronisława Olszak, Katarzyna Olszak. Plecionkarze z Gołębia i Kazimierza: Stefan Bąkała, Władysław Kowalik.

Przedsięwzięciom samych twórców sprzyjały korzystne uwarunkowania administracyjno-kadrowe. Stanisława Jędrzejczyk, rodem z Wronowa, była pierwszym opiekunem Klubu Twórców Ludowych od maja 1959 roku do września 1966 roku. Wcześniej pracowała od 1957 roku w Zarządzie Powiatowego Związku Młodzieży Wiejskiej, już wówczas interesowała się twórczością ludową, tańczyła w ludowych zespołach, grała na mandolinie. Stanisława Jędrzejczyk wychowywała się w rodzinie o bogatych tradycjach artystycznych, a jej zamiłowanie do twórczości ludowej było bardzo pomocne w pracy na terenie powiatu puławski-

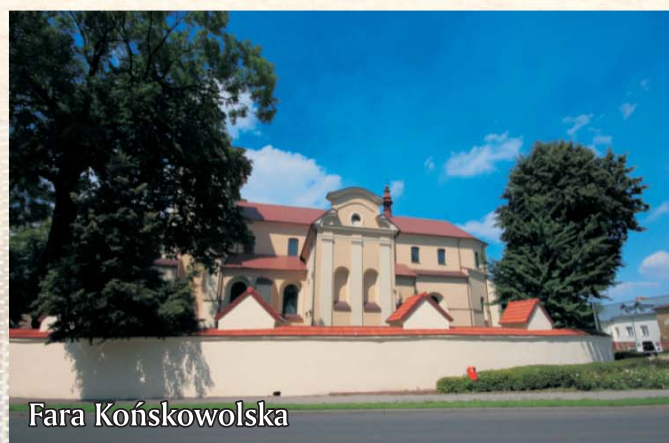

Dworek w Janowcu

boasts incredible organizational and artistic activity of precursors of the Folk Artists Club, which comprised the outstanding artists of national importance: Bronisław Pietrak, Jan Pocek, Ignacy Dobrzyński (who already in the interwar period gained a reputation as a great artist). The members of the Club maintained contacts with a number of papers and magazines: “Gromada Rolnik Polski”, “Zielony Sztandar”, “Chłopska Droga”, “Tygodnik Kulturalny”. They were later joined by: Aleksander Adamczyk, Zygmunt Kupisz, Aleksander Fijałkowski and Zuzanna Spasówka. The general cultural conditions undoubtedly were associated with activity of precursors of the club and a large number of folk artists already active in the land of Puławy. Potters from Baranów were known: Jan Góra, Bolesław Dąbrosz, Piotr and Marian Maśny. Weavers from Żerdź and Żyrzyn: Maria Marek and her daughter Maria Wawer, Emilja Olszak and her daughter Henryka Wiak, Leokadia Marek, Bronisława Olszak, Katarzyna

Olszak. Plaiters from Gołąb and Kazimierz: Stefan Bąkała, Władysław Kowalik. Favourable administrative and personnel conditions supported artists' projects. Stanisława Jędrzejczyk, a native of Wronów, was the first patron of the Folk Artists Club from May 1959 until September 1966. Previously, since 1957 she had worked at the Board of Management of

the Powiatowy Związek Młodzieży Wiejskiej (“County Rural Youth Union”) and already at that time she had been interested in folk art, had danced in folk art groups and had played mandolin. Stanisława Jędrzejczyk grew up in a family with rich artistic traditions, and her

Fara Końskowolska

ego. Współpracowała z etnografami, ze znawcami sztuki ludowej takimi jak Jan Świeży, Janusz Optołowicz - kustosz Muzeum Okręgowego na Zamku w Lublinie.

Następnym opiekunem Klubu Twórców Ludowych był Henryk Mędrak, historyk sztuki KUL. A od 1967 roku Władysław Klępka, absolwent Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Lublinie świetny organizator, założyciel Klubu Plastyków Amatorów, działacz Towarzystwa Przyjaciół Puław.

Od 1969 roku na stanowisko opiekuna Klubu Twórców Ludowych została zatrudniona Jadwiga Orlewska - absolwentka Państwowego Liceum Sztuk Plastycznych w Lublinie, UMCS Wydziału Pedagogiki i Psychologii, kierunek kulturalno-oświatowy. W tym roku mija 42 lata

Krystyna Nakonieczna z Borysowa

jej pracy z twórcami ludowymi Ziemi Puławskiej. Zajmuję się ona planowaniem i realizacją działalności KTL. Organizuje wystawy, kiermasze, spotkania autorskie, pokazy przy warsztacie pracy, konkursy dla twórców „Artystyczna Twórczość Wsi” i konkursy literackie. Jest organizatorem wymiany doświadczeń kulturalnych z twórcami ludowymi z innych regionów Polski. Podejmuje wiele działań mających na celu integrację środowiska twórców, służą temu między innymi spotkania opłatkowe, jubileusze itp.

Z omawianymi uwarunkowaniami kadrowymi wiąże się ścisła współpraca ze znanymi etnografami, historykami sztuki, byli to: wymieniony wcześniej Janusz Optołowicz,

passion for folk art was very helpful in working in Puławy county. She worked with ethnographers, and with such folk art experts as Jan Świeży, Janusz Optołowicz - a custodian of the District Museum at the Castle in Lublin.

The next patron of the Folk Artists Club was Henryk Mędrak, an art historian at the Catholic University of Lublin. And since 1967 the patron of the Club was Władysław Klępka, a graduate of the State Secondary School of Arts in Lublin - a great organizer and founder of the Klub Plastyków Amatorów (“Club of Amateur Visual Artists”), an activist of Towarzystwo Przyjaciół Puław (the Society of Friends of Puławy).

Since 1969 the position of the patron of the Folk Artists Club has been occupied by Jadwiga Orlewska - a graduate of State Secondary School of Arts in Lublin and the Faculty of Pedagogy and Psychology of the Maria-Curie Skłodowska University (“MCSU”) in Lublin where she studied culture and education. This year marks 42 years of her work with artists of the land of Puławy. She has planned and managed activities of the Club. She has organized exhibitions, fairs, meetings with authors, artistic techniques workshops, “Artystyczna Twórczość Wsi” (“Rural Artistic Creativity”) art competitions and literary competitions. She has organized cultural exchange with folk artists from other regions of Poland. She has undertaken many activities aimed at integrating artistic circles and this goal has been achieved by inter alia Christmas meetings, anniversaries, etc. The discussed interactions with others have involved close cooperation with renowned ethnographers and

Wąwolnica - w tle Kościół pw. Św. Wojciecha

Park Zdrojowy w Nałęczowie

Kazimierz Parfianowicz, Maria Kapturkiewicz-Szewczyk, znana działaczka Towarzystwa Przyjaciół Puław, artysta plastyk. O współpracy fachowców zawsze dbała Jadwiga Orlewska, kontynuowała rozpoczęte kontakty, zapraszała też innych etnografów: Janinę Peterę, Celestyna Wrębiaka, Krystynę Marczak, Alfreda Gaude, Marię Grybel-Meksułę, Janinę Babinicz-Witucką, Sabinę Dados, Danutę Powiłańską, Bożenę Głowacz, a także Halinę Solecką z Puław. Są to znani etnografowie, którzy przez wiele lat służą pomocą w organizacji wystaw, byli jurorami konkursów. W dziedzinie literatury zaś wspierali swoją radą i pomocą: Anna Czyżewska, Jan Adamowski, Halina Kosienkowska, Donat Niewiadomski.

Olej na płótnie - Natalka Skura z Nasiłowa

Do znanych ludzi kultury wspierających działania Klubu Twórców Ludowych należał też Włodzimierz Dębski - muzyk - konsultant Wojewódzkiego Domu Kultury w Lublinie, zwłaszcza w 1976 roku w trakcie organizowania zespołu folklorystycznego „Prządki” w Żerdzi. Omawiając uwarunkowania kadrowe podkreślić należy właściwy, bardzo życzliwy stosunek kierownictwa, dyrekcji placówki patronującej twórcom ludowym Powiatowego Domu Kultury, a następnie Puławskiego Ośrodka Kultury „Dom Chemika”. Byli to: Kazimierz Dmowski, Teresa Jarzyna, Wanda Meler-Mejnartowicz, Kleofas Obuch, Renata Siedlaczek, Alicja Bielawska a obecnie Maryla Miłek.

Dobre warunki lokalowe Puławskiego Ośrodka Kultury „Dom Chemika” sprzyjają rozwojowi i organizacji pracy twórców ludowych. Przestronne hale są znakomitym miejscem na organizację kiermaszy sztuki ludowej, mała sala teatralna i duża widowiskowa to odpowiednie pomieszczenia na prezentację form scenicznych folklorystycznych

Rzeką Kurówka

art historians, such as: the afore-mentioned Janusz Optołowicz, Kazimierz Parfianowicz, Maria Kapturkiewicz-Szewczyk, a known activist of Towarzystwo Przyjaciół Puław (“Society of Friends of Puławy”), and a visual artist. Jadwiga Orlewska has always cared for collaboration with professionals by continuing initiated contacts and also inviting other ethnographers: Janina Petera, Celestyn Wrębiak, Krystyna Marczak, Alfred Gauda, Maria Grybel-Meksuła, Janina Babinicz-Witucka, Sabina Dados, Danuta Powiłańska, Bożena Głowacz, as well as Halina Solecka from Puławy. These are well-known ethnographers and for many years they have provided assistance in organization of exhibitions and have been jurors in competitions. In the field of literature the following persons offered their support and advice: Anna Czyżewska, Jan Adamowski, Halina Kosienkowska, Donat Niewiadomski. Another famous person who supported activities of the Folk Artists Club was Włodzimierz Dębski - a musician - consultant of Wojewódzki Dom Kultury (“Provincial Cultural Centre”) in Lublin, particularly in 1976 when the “Prządki” folk group was organized. When describing the conditions concerning relations with others a proper, very friendly attitude of the management of organizations providing patronage for the Club - Powiatowy Dom Kultury (County Cultural Centre) and then Puławski Ośrodek Kultury “Dom Chemika” (Puławy Cultural Centre “Dom Chemika”) - needs to be emphasized. The managers of these organizations were: Kazimierz Dmowski, Teresa Jarzyna, Wanda Meler-Mejnartowicz, Kleofas Obuch, Renata Siedlaczek, Alicja Bielawska and Maryla Miłek.

Puławy Cultural Centre “Dom Chemika” has a lot of space which is conducive to the development and organization of folk artists' work. The spacious halls are an excellent venue for folk art fairs, a small auditorium and a large

i obrzędowych. Puławska Galeria Sztuki to obszerne pomieszczenie z przeznaczeniem na ekspozycje wyrobów twórców ludowych. Klub Twórców Ludowych korzysta ze stałego pomieszczenia w ośrodku kultury, które w 2009 roku zostało wyposażone w nowy komplet mebli i zawieszek na eksponaty. Ponadto POK posiada pokoje gościnne z kuchnią i łazienką, z których nieodpłatnie korzystają twórcy przyjeżdżający na kiermasze z innych, odległych regionów Polski. Niewiele regionów Lubelszczyzny ma tak korzystne uwarunkowania jak twórcy Ziemi Puławskiej.

Tradycyjne dziedziny twórczości ludowej

Na Ziemi Puławskiej zachowały się jeszcze tradycyjne dziedziny twórczości ludowej, są to: tkactwo na terenie gminy Żyrzyn, garncarstwo w Baranowie, plecionkarstwo wiklinowe w Gołębiu, Puławach, Kazimierzu Dolnym, Nasiłowie, w Zastowie Polanowskim (Powiat Opolski), plecionkarstwo rogożynowe w Borysowie, Bałtowie, Jaworowie, Skrudkach,

Kotlinianki w trakcie przygotowania wieńca dożynkowego

Żerdzi, kowalstwo w Górze Puławskiej i Gołębiu, plastyka obrzędowa i zdobnictwo wnętrz w gminie Żyrzyn, w Puławach.

Współczesna twórczość ludowa a działalność Klubu Twórców Ludowych

W ostatnim okresie daje się zauważyć rozwój wielu form zdobniczych, np. w dziedzinie palm, pisanek oraz przystosowanie tradycyjnych wyrobów dla potrzeb współczesnego odbiorcy. Przykładem są efektowne torby z tradycyjnych wyrobów tkackich wykonane przez twórczynie z Żerdzi, różne plecionki, kosze na drewno do kominków, misy, tace, oploty na butelki,

Targi Sztuki Ludowej w czasie Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym

auditorium are suitable facilities for the presentation of folk and ritual theatrical forms. Puławska Galeria Sztuki (“Pulavian Art Gallery”) is a spacious room used for exhibitions of work of folk artists. The Folk Artists Club has a permanent room in the Cultural Centre, which in 2009 was equipped with new furniture and hangers for exhibit items. In addition, the Cultural Centre has guest rooms with kitchen and bathroom that can be used free of charge by folk artists coming to fairs from other distant regions of Poland. Few regions of Lublin Province have as favourable conditions as the artists of the land of Puławy.

Traditional fields of folk art

Traditional fields of folk art are still preserved in the land of Puławy and these are: weaving in Żyrzyn commune, pottery in Baranów, wicker braiding in Gołąb, Puławy, Kazimierz Dolny, Nasiłów, in Zastów Polanowski (Opole county), bulrush braiding in Borysów, Bałtów, Jaworów, Skrudki, Żerdź, smithery in Góra Puławska and Gołąb, ritual plastic arts and interior decoration in Żyrzyn commune, and in Puławy.

Contemporary folk art and activity of the Folk Artists Club

In recent years many ornamental forms have developed, e.g. in the field of palms, Easter eggs, including the adaptation of traditional products to

Kuźnia Krzysztofa Cegieli w Górze Puławskiej

w dziedzinie garncarstwa: wyrabiane są świeczniki, filiżanki, kufle. Bronisław Pietrak jako pierwszy z kowali w Polsce przystosował ludowe kowalstwo dla potrzeb współczesnego odbiorcy, stworzył szereg nowych przedmiotów, między innymi popielniczki z kogutem, popielniczki z koziołkiem, świeczniki, kinkiety. Krzysztof Cegiela wytwarza oprócz ozdobnych świeczników, kute róże jako element dekoracyjny wnętrza. Józef Majewski z Gołębia wykonuje stylizowane krzyże. Współcześnie rozpowszechniły się także oprócz haftu różnego rodzaju koronki, w tym koronka klockowa, kołkowa i szydełkowa. Koronką klockową zajmuje się tylko Joanna Nowakowska z Puław, która uczyła się tajników tej sztuki od twórczyń z Bobowej przyjeżdżających do Kazimierza Dolnego na Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych, któremu zawsze towarzyszą Ogólnopolskie Targi Sztuki Ludowej. Większość koronek sama projektuje, są one przeważnie wielokolorowe. Rekonstruuje także stare wzory muzealne kazimierskiej koronki klockowej. Koronkę kołkową rozpowszechniła w rejonie puławskim Irena Paźniowska z Pająkowa, niegdyś mieszkanka Puław. Obecnie koronką kołkową zajmują się Marianna Sandomierska, Irena Baryczka, Helena Szymańska, Zofia Szczypa. Najbardziej liczną jest grupa twórczyń koronki szydełkowej, do najciekawszych należą starannie wykonane, o bogatym wzornictwie koronki: Doroty Jurkowskiej, Bożeny Mikusek, Zofi Błachnio, Zofi Szczypy, Kazimiery Goleń, Ireny Baryczki, Wandy Bartoś, Heleny Szymańskiej i Janiny Cegieli.

Klub Twórców Ludowych od ponad pół wieku dopracował się wielu form prezentowania i upowszechniania dorobku artystycznego twórców ludowych z powiatu puławskiego.

the needs of the modern customer. There are many examples such as: stunning traditionally woven bags made by artists from Żerdź, various plaited products, fireplace wood baskets, bowls, trays, bottle braids and in the field of pottery: candlesticks, cups and mugs. Bronisław Pietrak was the first blacksmith in Poland to adapt folk smithery to the needs of the modern customer by creating a number of new products, including ashtrays with a rooster, ashtrays with billy goats, candlesticks and sconces. Krzysztof Cegiela apart from decorative candlesticks makes also wrought iron roses as a decorative element of the interior. Józef Majewski from Gołąb makes stylized crosses. In our times, apart from embroidery, many kinds of lace became popular, including bobbin lace, filet lace and crochet lace. Only Joanna Nowakowska from Puławy goes in for bobbin lace and she has learnt the secrets of this art from artists coming from Bobowa to Kazimierz Dolny to take part in Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych ("Festival of Folk Bands

Warsztaty garncarskie
Władysława Maśnego z Baranowa

and Singers") which is always accompanied by Ogólnopolskie Targi Sztuki Ludowej ("National Folk Art Fair"). She designs most of the lace herself, usually in many colours. She also reconstructs old museum Kazimierz bobbin lace designs. The filet lace was popularized in Puławy region by Irena Paźniowska from Pająków, formerly a resident of Puławy. Currently the filet lace is made by Marianna Sandomierska, Irena Baryczka, Helena Szymańska, Zofia Szczypa. The most numerous is the group of crochet lace artists, and the most interesting, carefully made, with rich lace design are laces made by: Dorota Jurkowska, Bożena Mikusek, Zofia Błachnio, Zofia Szczypa, Kazimiera Goleń, Irena Baryczko, Wanda Bartoś, Helena Szymańska i Janina Cegiela.

For over half a century the Folk Artists Club

Do najbardziej popularnych należą konkursy, wystawy, kiermasze, pokazy przy warsztacie pracy, literackie spotkania autorskie.

Celem tych wieloletnich działań jest wspieranie kultury ludowej i rękodzieła artystycznego, prezentacja umiejętności artystycznych twórców ludowych, popularyzacja sztuki ludowej, regionu i aktywizacja twórców ludowych, a zwłaszcza młodych do twórczości artystycznej. Konkursy „Artystyczna Twórczość Wsi” i literackie „Z Ziemi wyrosłe z serca utkane” są adresowane nie tylko do członków KTL, ale i do niezrzeszonych twórców.

Na Ziemi Puławskiej z inicjatywy artystów ludowych powstały Izby Twórcze. 18 listopada 2004 roku została otwarta Izba Twórcza w Nasiłowie, Zygmunt Kozak, rzeźbiarz w czynnie społecznym wyremontował dwie klasy i korytarz nieużywanego już budynku szkoły, w których zgromadził rzeźby własne, malarstwo Marii Skóry, palmy Rafała Kiljana, serwety Marii Tomaszewskiej. W pomieszczeniu tym przyjmuje wycieczki szkolne, turystów, dla których prezentuje pokaz wykonywania rzeźby, jak wynika z jego kroniki dotychczas odbyło się tu ponad 150 takich spotkań.

Izba tkacka w Żerdzi

Izba tkactwa powstała w Borysowie w 2005 roku z inicjatywy Krystyny Nakoniecznej przy dużym wsparciu Urzędu Gminy w Żyrzynie i Starostwa Powiatowego w Puławach. Tu odbywają się pokazy tkactwa, przędzenia na kołowrotkach, przędzy, obróbki lnu na międlicy, cierlicy. Krystyna Nakonieczna zgromadziła w tej Izbie tkaniny twórczyń ze wsi Borysów i Bałtów. W 2010 roku podobna Izba powstała w Żerdzi w budynku szkolnym z inicjatywy Emilii Kozdrój, Leokadii Olszak, Zofi Stalegi.

has refined multiple forms of presentation and dissemination of artistic achievements of folk artists from Puławy county. The most popular are contests, exhibitions, fairs, workshop demonstrations, literary meetings with authors.

The purpose of these long-standing activities is to promote folk culture and crafts, to present artistic skills of folk artists, to popularize folk art and the region and to stimulate artistic work of folk artists, especially young people. The contests “Artystyczna Twórczość Wsi” (“Rural Artistic Creativity”) and the literary contests “Z Ziemi wyrosłe z serca utkane” (“Earth Grown,

Heart Woven”) are not only addressed to members of the Folk Artists Club, but also to non-member artists.

In the land of Puławy “Izby Twórcze” (“Creative Chambers”) have been founded on the initiative of folk artists. On November 18, 2004 the Creative Chamber in Nasiłów was opened. Zygmunt Kozak, a sculptor, through community action refurbished two classrooms and a hall of an unused school building and assembled there his own sculptures, the paintings of Maria Skóra, the palms made by Rafał Kiljan, and tablecloths made by Maria Tomaszewska. The facilities are used for presentation of making sculptures to school groups and tourists, and more than 150 such meetings have been recorded in the chronicle of that place.

The Weaving Chamber was established in 2005 in Borysów at the initiative of Krystyna Nakonieczna with strong support of the Commune Office in Żyrzyn and the County Office in Puławy. Various demonstrations of spinning with spinning wheels and distaffs and flax breaking with the use of special tools “międlica” and “cierlica” have been held there. Krystyna Nakonieczna has assembled in the Weaving Chamber woven fabrics made by artists from the villages of Borysów and Bałtów. In 2010, at the initiative of Emilia Kozdrój, Leokadia Olszak, Zofia Stalega, a similar Chamber was established in Żerdź.

Zofia Grzegorzak z Żerdzi

I. TKACTWO

Tkactwo regionu puławskiego zajmuje jedno z ważniejszych miejsc wśród wielu dziedzin sztuki ludowej. Znajduje się tu kilka ośrodków tkackich, najważniejsze z nich to: Żerdź, Borysów, Bałtów. Do niedawna czynne były warsztaty w Skrudkach, Jaworowie, Baranowie, Wilczance, Gołębiu.

Formy tej twórczości sprowadzają się przede wszystkim do sztuki użytkowej, a zajmują się nią wyłącznie kobiety. Pracują one przy warsztatach zimową porą, jesienią i wczesną wiosną. Najbardziej typowym wyrobem obecnie są gałganiarze, zwane też smolokami, chodniki, narzuty. Dawniej wytwarzano gałganiarze ze starych szmat farbowanych, obecnie tkaczki stosują ścinki nowych materiałów, fabrycznie farbowanych. Wyroby te charakteryzują się trwałością barwy i estetycznym wyglądem. Oprócz gałganiarzy popularnym wyrobem są zapaski wełniane, burki (zapaska podwójnej szerokości zszyta pośrodku). Wełniane burki świąteczne wykonywane są na potrzeby własne, tkaczki ubierają je, razem ze strojem powiślańskim na dożynki, kiermasze, ważniejsze uroczystości kościelne. Realizują także indywidualne i grupowe zamówienia z zespołów ludowych z regionu. Zajmują się tym między innymi panie: **Janina Mazurek**, **Janina Furtak** z Bałtowa oraz **Józefa Rułka** z Borysowa. Wykonały one zapaski dla Zespołu Pieśni i Tańca „Powiśle”.

Obecnie nie wykonują już burków parcianych codziennego użytku ze zgrzebnych nici. W połowie lat 70-tych jeszcze spotykało się poletka lnu, na potrzeby własne do wyrobu płótna lub nici lnianych potrzebnych przy wyrobie chodników. Teraz tkaczki stosują nici fabryczne zarówno przy produkcji chodników, gałganiarzy, jak i kilimów wełnianych, bieźników.

I. WEAVING

In Puławy region weaving occupies an important place among the many fields of folk art. Several weaving centres exist there, the most important being the centres in: Żerdź, Borysów, Bałtów. Until recently weaving workshops in Skrudki, Jaworów, Baranów, Wilczanka and Gołąb were also functioning.

Forms of this art primarily come down to functional art and only women go in for it. They work at their workshops in winter, autumn and early spring. Presently the most typical products are rag rugs, runners, bedspreads. Formerly rag rugs were made of old dyed rags, nowadays weavers use pre-dyed offcuts of new materials. These products are characterized by durability of colour and aesthetic appearance. In addition to rag rugs, woollen aprons, hooded cloaks (double width aprons sewn in the middle) are also popular products. Weavers made festive woollen hooded cloaks for themselves and put them on together with other elements of the regional Vistula river costume for harvest festivals, fairs and major religious ceremonies. They also fulfil both individual and group orders placed by folk bands from the region. This is done by among others: **Ms. Janina Mazurek**, **Ms. Janina Furtak** from Bałtów and **Józefa Rułka** from Borysów. They have made aprons for the “Powiśle” Song and Dance Ensemble.

Od prawej: Janina Furtak z Bałtowa, Marianna Kamola, Zofia Stalega, Emilia Kozdrój, Leokadia Olszak z Żerdzi

Presently they no longer make sackcloth hooded cloaks for everyday use with coarse threads. In the mid-70's plots could still be found where flax was cultivated for personal use to make linen or linen threads necessary for the production of runners. Now weavers use factory produced threads to make runners, rag rugs and woollen kilims as well as for table runners.

Ekspozycja tkactwa z Żerdzi podczas Festiwalu Produktu Lokalnego w Nałęczowie

Tkaniny wełniane, kilimy, narzuty wykonują także z wełny owczej, która pochodzi z własnej hodowli owiec bądź z wełny zakupionej na targu. W latach 80-tych i 90-tych ubiegłego wieku pojawiły się tkaniny ubraniowe z wełny owczej, niefarbowanej, z której tkaczki na własny użytek szyły kamizele, spódnice i żakiety. Wykonywały je: **Janina Mazurek, Janina Furtak i Zofia Trzcionkowska** z Bałtowa.

Całkowicie wyszły z produkcji „pstruchy”, popularne przed wojną i w latach powojennych. Były to tkaniny wełniane bądź z partu (lnu) o prostym wzorze, w czarnobiałe lub granatowo-białe kwadraty o boku 1 cm, tkane na grubej wełnianej osnowie. Wykonywały je w latach 70-tych i 80-tych nieżyjące już mieszkanki Żerdzi: **Bronisława Rybak i Leokadia Marek**.

Warsztat i techniki tkackie

Do wyrobu tkanin w regionie puławskim znajduje zastosowanie warsztat jednopodnóżkowy, przeważnie z wąską nicielnicą i płochą. Wykonana na nim tkanina charakteryzuje się szerokością w przedziale 60-70cm. Zofia Trzcionkowska z Bałtowa i Krystyna Nakonieczna z Borysowa posiadają warsztaty o szerokiej nicielnicy, gdzie także płocha jest szersza. Mają zatem możliwości techniczne do wykonania tkanin o podwójnej szerokości bez zszywania pośrodku. Warsztat jednopodnóżkowy ogranicza wzornictwo do pasów, prążków, szlaków. Tkaczki nie mogą wykonywać na nim wzorów kwiatowych, motywów zoomorficznych, dwustronnych, jak w przypadku tkactwa występującego na Podlasiu. Splot tkanin jest gładki, płócienny i rzadkowy.

Rodzaje wyrobów i wzornictwo

Rodzaje wyrobów to głównie chodniki o tradycyjnych wzorach pasowych, w prążki,

They also make woollen fabrics, kilims and coverlets with wool that comes from their own sheep or is purchased at the market. In the 80's and 90's of the last century undyed clothing fabric of wool appeared on the market and weavers used it to make vests, skirts and jackets for their personal use. Such clothes were made by: **Janina Mazurek, Janina Furtak and Zofia Trzcionkowska** from Bałtów.

The fabrics called “pstruchy” which were popular before the war and in the postwar period have completely gone out of production. They were woven of wool or flax with a simple design having black and white or blue and white 1 cm squares on a thick woollen warp. They were made in the 70's and 80' by now deceased residents of Żerdź **Ms. Bronisława Rybak** and **Ms. Leokadia Marek**.

Weaving workshop and techniques

A single tread workshop with a narrow harness and reed is used in Puławy region for the manufacture of textiles. The fabric produced in such a workshop has a width within the range of 60 - 70 cm. Zofia Trzcionkowska from Bałtów and Krystyna Nakonieczna from Borysów have

Marianna Kamola i Leokadia Olszak z Żerdzi - ekspozycja tkactwa

workshops with wider harnesses, where the reed is wider too. Therefore they have the capability to manufacture double-width fabrics without stitching it in the middle. A single tread workshop limits design patterns to stripes, cords and bands. Weavers cannot make floral patterns, zoomorphic motifs nor double-faced patterns as in the case of weaving in Podlasie region. The fabrics have smooth, plain and twill weave.

Types of products and design

The types of products include mainly rugs with traditional striped patterns, cords, bands and stripes of different width. Weavers make

szlaki, paski o różnej szerokości. Tkaczki wykonują także wełniane zapaski, burki, narzuty na fotele, bieżniki, komplety serwetek. Od kilku lat tkaczki młodszego pokolenia **Mirosława Krasa** córka **Józefy Rułki** z Borysowa, **Zofia Stałęga**, **Emilia Kozdrój**, **Marianna Kamola**, **Leokadia** i **Stanisława Olszak** z Żerdzi zmieniają tradycyjne wzornictwo pasowe na melange. Powstają ciekawe tkaniny o jednolitej gamie kolorystycznej: brązów, czerwieni, zieleni. Znajdują one nabywców głównie wśród młodzieży.

also woollen aprons, hooded cloaks, armchair throws, table runners and table napkins. For some years the younger generation weavers **Mirosława Krasa** daughter of **Józefa Rułki** from Borysów, **Zofia Stałęga**, **Emilia Kozdrój**, **Marianna Kamola**, **Leokadia** and **Stanisława Olszak** from Żerdź have been changing the traditional striped patterns to mélange. In this way very interesting fabrics have been made with uniform range of colours: brown, red, green. They are bought mainly by young people.

Izba garncarska w Baranowie

II. GARNCARSTWO

Garncarstwo ludowe należy do najstarszych rzemiosł w Polsce. Jest to dziedzina sztuki ludowej, niegdyś bardzo prężna w ośrodku Baranowskim, a obecnie najbardziej zagrożona. Ośrodek garncarski w Baranowie legitymuje się odległymi tradycjami pochodzącymi z 1785 roku. W ostatnich dwóch stuleciach działały także warsztaty garncarskie w Młynkach, Trzciankach i Wąwolnicy. Działalność ich była jednak okresowa. Według relacji ustnych w 1913 roku w Baranowie uprawiało ten zawód 42 garncarzy. Byli oni zorganizowani w cech. W 1969 roku istniało już tylko dziesięć czynnych warsztatów: **Jana Góry**, **Stanisława**

II. POTTERY

Folk pottery is one of the oldest crafts in Poland. This field of folk art used to thrive in the area of Baranów, but currently it is the one that is most endangered. The pottery centre in Baranów boasts its long traditions dating back to 1785. In the last two centuries pottery workshops existed also in Młynki, Trzcianki and Wąwolnica. However, their activity was only periodic. According to spoken accounts from 1913, in Baranów 42 potters worked in this profession. They were organized into a guild. In 1969 only ten workshops were active, and they were owned by: **Jan Góra**, **Stanisław Domański**, **Jan Szymanek**, **Stanisław Marek**, **Antoni**

Domańskiego, Jana Szymanka, Stanisława Marka, Antoniego Rybańca, Edwarda Kołodyńskiego, Bolesława Dąbrosza, Mariana i Piotra Maśnego, Stanisława Janisza. Dwadzieścia lat później w 1989 roku pozostał tylko jeden warsztat **Stanisława Domańskiego** (1918 - 2006).

Niskie dochody, ciężkie warunki pracy, choroby reumatyczne związane z tym zawodem, oraz sezonowość zajęcia spowodowały niechęć młodych do tego zawodu, jednocześnie przyczyniły się do jego mniejszej popularności.

Obecnie tradycje garncarskie w Baranowie kontynuuje **Władysław Jerzy Maśny**, syn **Mariana Maśnego**. Pociuszające jest to, że jego syn **Adrian** przejawia zainteresowanie i zamiłowanie do „toczenia” garnków. Już po raz trzeci uczestniczył wraz z ojcem w Ogólnopolskich Warsztatach Garncarskich w Łązku Garncarkim (woj. Tarnobrzeskie). Kontakt z młodymi garncarzami, obserwacje mistrzów przy wyrobie garnków rozbudziły wyobraźnię młodego adepta tego rzemiosła. Adrian już po raz drugi prezentuje swoje wyroby na dorocznej wystawie „Artystyczna Twórczość Wsi” w Puławskim Ośrodku Kultury „Dom Chemika”.

Surowiec i techniki

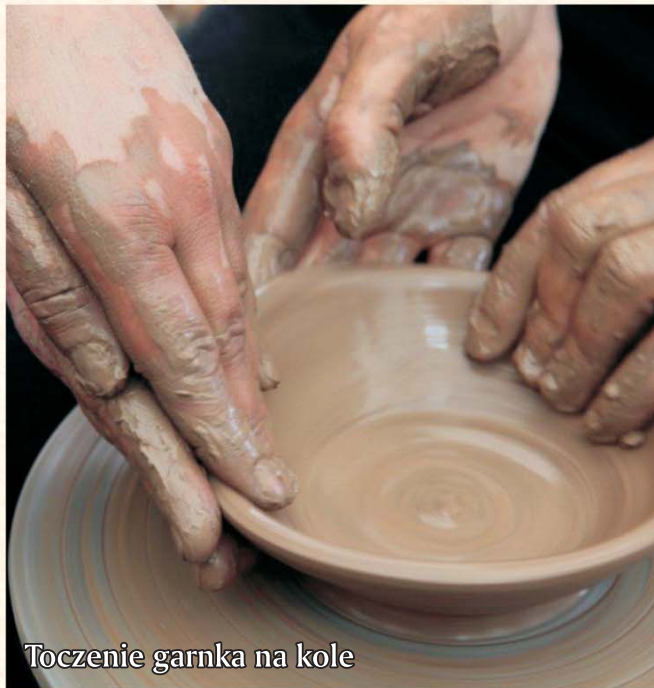
Surowiec stosowany przez garncarzy z Baranowa to glina kopana w miejscowości Dąbrówka (odległej od Baranowa 4km, przy trasie Baranów-Żyrzyn), a także za Baranowem na działkach. Glina ta po wypaleniu nadaje kolor czerwony naczyniom, które są następnie glazurowane. Jest to glina żelazista najbardziej rozpowszechniona na Lubelszczyźnie.

W Baranowie garncarze formowali naczynia na kole bezsponowym, wprawianym w ruch przy pomocy nogi, najczęściej z bosą stopą. Obecnie Adrian Maśny, jak i jego ojciec Władysław oprócz toczenia na kole lepią swoje wyroby w rękach, bez formy, są to: nieduże miseczki, zwierzątka, ptaki, zamki i inne wymyślone, bliżej nieokreślone formy.

Rybaniec, Edward Kołodyński, Bolesław Dąbrosz, Marian and Piotr Maśny, Stanisław Janisz. Twenty years later in 1989 only the pottery workshop of **Stanisław Domański** (1918 - 2006) was left.

Low income, hard working conditions, rheumatic diseases associated with this profession and its seasonality resulted in the reluctance of young people to take up the profession, thus contributing to its lower popularity.

Currently pottery tradition is continued in Baranów by **Władysław Jerzy Maśny**, son of **Marian Maśny**. The good news is that his son **Adrian** shows interest and avocation for “rolling” pots. Already for the third time he participated with his father in Ogólnopolskie Warsztaty Garncarskie (“National Pottery Workshops”) in Łązek Garncarski

Toczenie garnka na kole

(Tarnobrzeskie Province). Contacts with young potters and observation of pottery masters at work awakened imagination of the young practitioner of this craft. Adrian already for the second time has presented his ware at the annual exhibition “Artystyczna Twórczość Wsi” (“Rural Artistic Creativity”) in Puławski Ośrodek Kultury “Dom Chemika” (Puławy Cultural Centre “Dom Chemika”).

Raw material and techniques

The raw material used by the potters from Baranów is the clay dug up in the village of Dąbrówka (located 4 km from Baranów on the road from Baranów to Żyrzyn) and also from the plots located outside Baranów. This clay after burning gives the red colour to the ware, which is then glazed. It is the ferruginous clay, which is the most common type of clay in the Lublin region. In Baranów potters shaped vessels with the use of a potter's wheel usually rotated by a bare foot. Currently Adrian Maśny and his father Władysław not only use the potter's wheel to shape their ware, but also do it manually without moulds and in this way they make small bowls, animals, birds, castles and other more or less indefinite forms.

Rodzaje naczyń i zdobnictwo

Od lat w Baranowie najbardziej rozpowszechniona była produkcja dzieżek (to naczynia bez ucha, 1-2 litrowe służące do przechowywania mleka, „nastawiania” żuru), garnków z uchem (1-2 litrowe), dwojaki, makutry oraz doniczki. W latach 70-tych na zamówienie kupców z Warszawy pojawiły się kufle, kubki, karafki, kieliszki oraz doniczki palmówki dużych rozmiarów i doniczki z podstawką jako jedna całość.

Naczynia z Baranowa dekorowane są dwoma sposobami. W świeżej glinie ozdoby są wykonywane przez garncarza za pomocą ryłca, **Edward Kołodyński** używał także blaszanego grzebyka, którym nadawał ciekawe kompozycje prążków. Drugi rodzaj dekoracji to malowanie koalinem, „pisanie” lub tak zwane szlakowanie. Czynność tę zazwyczaj wykonuje żona lub matka garncarza. Stosowane najczęściej motywy dekoracyjne to: jodełki, spirale, kółka, kropki ułożone w kształt kwiatka (**Jan Góra**), fale, kreski, listki. Zestawienie tych elementów daje szereg możliwości komponowania, jednakże sposób ich łączenia jest w każdym przypadku inny, charakterystyczny dla każdej z wykonawczyń. Naczynia **Domańskiego** wyróżniały się wielkimi rozmiarami, były to dzbany zdobione często nalepionymi z gliny, niczym płaskorzeźba motywami kwiatowymi.

Charakterystyczną cechą naczyń Baranowskich jest ich proporcja, zwężenie się naczynia ku podstawie, przemieszczenie brzośca powyżej połowy wysokości. Jasnobrązowy kolor czerepu, zdobiony jest białym, żółtym bądź zielonym ornamentem kwiatowym, pasowym,

Types of vessels and ornamentation

For many years in Baranów the most common was the production of small kneading troughs called “dzieżki” (i.e. vessels without ears, 1-2 litre, for milk storage and for fermenting rye flour for the “żur” soup), pots with ears (1-2 litre), double pots for carrying food, mixing bowls and flowerpots. In the 70's the range of products expanded as merchants from Warsaw ordered beer mugs, cups, carafes, glasses and large size pots for palms as well as flowerpots with integrated saucers.

Pots from Baranów are decorated in two ways. The fresh clay ornaments are made by a potter with a burin, **Edward Kołodyński** also used a tin comb, creating interesting stripe compositions. The other types of decoration consist in painting the pot with kaolin, “writing” or the so-called bordering. This operation is usually performed by a potter's wife or mother. Most commonly used decorative motifs include: herringbone patterns, spirals, circles, dots arranged in the shape of a flower (**Jan Góra**), waves, lines, leaves. The combination of these elements provides a number of possibilities of arranging them, but a way of combining them is in every case different, and characteristic for each of the artists. The vessels made by **Domański** stood out for their large size, they were jugs often decorated with floral motifs formed of clay like low reliefs.

A characteristic feature of the vessels from Baranów is their proportion - narrowing of the vessel towards its base, and placement of the belly above the middle of the vessel's height. The light brown colour of the vessel's body is decorated with white, yellow or green floral ornament, stripe ornament, wavy lines alternating with strokes. Decorative elements are found only on the vessel's belly, never on the neck of a jug or pot. Potters in Baranów use glaze, usually uncoloured, which deepen the colour of the vessel. Burning process also affects the colour of vessels, the closer they are standing to the hearth the darker and more intense is their colour. The vessels that are far from the hearth are lighter and often have green spots.

Ekspozycja wyrobów z gliny w Baranowie

falistymi liniami, na przemian z kreskami. Elementy zdobnicze naczynia występują tylko na wybrzuszeniu naczynia, nigdy na szyjce, dzbana, garnka. W Baranowie jest stosowana glazura, najczęściej niebarwiona, która pogłębia kolor naczynia. Proces wypalania także ma wpływ na barwę naczynia, im bliżej stoją one paleniska tym barwa jest ciemniejsza, intensywniejsza, oddalone od paleniska mają barwę jaśniejszą często z zielonymi plamkami.

III. PLECIONKARSTWO

Plecionkarstwo jest jedną z najstarszych dziedzin sztuki ludowej, sięga okresu starożytności. Na Lubelszczyźnie i Ziemi Puławskiej rzemiosło to zachowało się do czasów współczesnych, a sprzyja temu bogata baza surowcowa. Przy szlakach wodnych nad Wisłą, Wieprzem, w Piskorach i innych rozlewiskach wodnych tereny są zasobne w rogożynę i wiklinę. Na terenie powiatu puławskiego obecnie plecionkarstwem wiklinowym zajmuje się rodzina znanego twórcy ludowego z Gołębia **Stefana Bakały** (zm. w 1994), syn **Henryk** i wnuczka **Ilona** kontynuują tradycje plecionkarskie. **Mariusz Baryczka** z Góry Puławskiej wiedzę i umiejętności plecionkarskie nabył w szkole „Wikliniarce” w Kazimierzu Dolnym, w jego rodzinie nikt dotychczas nie zajmował się plecionkarstwem. Mariusz wyplata kosze na bieliznę, kosze na zakupy, flakony, misy, kompozycje dekoracyjne. Do swoich wyrobów używa tylko wikliny gotowanej, korowanej. Twórczością zajmuje się od 1996 roku. Często prowadzi zajęcia pokazy przy warsztacie pracy, adresowane do dzieci i młodzieży szkolnej podczas cyklu „Spotkania ze Sztuką Ludową” w Puławskim Ośrodku Kultury „Dom Chemika”. **Joanna Nowakowska** z Puław, również nie kontynuuje tradycji rodzinnych, tajniki plecionkarstwa poznała w Spółdzielni Wikliniarka w Lublinie, gdzie w 1983 roku podjęła pracę. Wyplatane przez nią kosze przypominają kształtem szkło współczesne. Po raz pierwszy w naszym regionie w 1987 roku zastosowała do swoich wyrobów wiklinę surową, niekorowaną. Ciekawe wzory o naturalnych barwach surowca wikliny łączonej z gałązkami topoli, olchy, zielonego dereńia i innych młodych gałęzi drzew i krzewów liściastych wzbudzają zainteresowanie odbiorców sztuki ludowej. Pani Joanna przyuczyła do zawodu **Pawła**

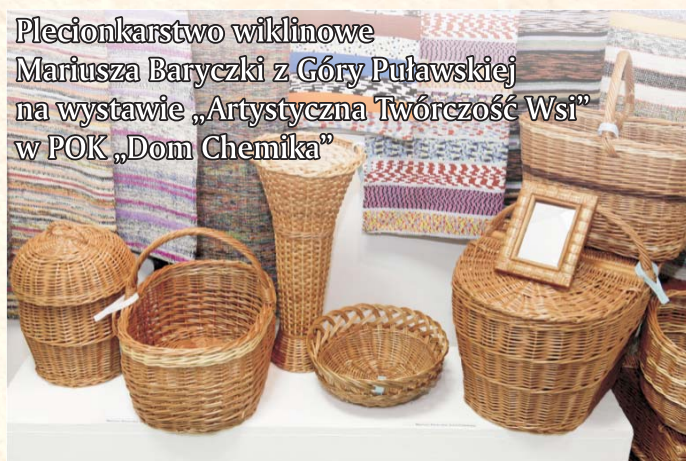
III. BRAIDING

Braiding or basketwork is one of the oldest folk arts as it dates back to the period of antiquity. In Lublin region and the land of Puławy it has been preserved to modern times and the rich base of raw materials creates favourable conditions for its development. Lands along waterways, i.e. the Vistula and Wieprz rivers, around the Piskory

lake and other pools are rich in bulrush and wicker. Currently in Puławy county wicker braiding is practised by a family of the well-known folk artist from Gołąb **Stefan Bakała** (deceased in 1994). His son **Henryk** and his granddaughter **Ilona** continue the braiding tradition. **Mariusz Baryczka** from Góra Puławska acquired his braiding knowledge and skills in the “Wikliniarka” school in Kazimierz Dolny. So far nobody in his family has had anything to do with braiding. Mariusz plaits laundry baskets, shopping baskets, vases, bowls and decorative compositions. For his products he uses only cooked and debarked wicker. He has been practising the craft since 1996. He often runs classes - workshop demonstrations for children and school pupils within the framework of a programme “Spotkania ze Sztuką Ludową” (“Meetings with Folk Art”) in Puławski Ośrodek Kultury “Dom Chemika” (Puławy Cultural Centre “Dom Chemika”). **Joanna Nowakowska** from Puławy has not also been continuing family traditions as she learned the secrets of braiding while working for the “Wikliniarka” cooperative in Lublin where she started to work in 1983. Baskets woven by her resemble contemporary glass in shape. In 1987 for the first time in our region she used raw undebarked wicker. Interesting design with natural colours of the raw material - wicker combined with branches of

Doraczyńskiego z Kazimierza. Jest on dziś uznanym twórcą młodego pokolenia. Wyroby Pawła zwracają uwagę kunsztem wykonania, ciekawym wzornictwem. Wprowadza on nowe wzory, oprócz dużych koszy na bieliznę, koszy na drewno do kominka, wykonuje oplotki na butelki, karafki, cukiernice. Stosuje wiklinę surową, zieloną jak i gotowaną, a także wiklinę białą tylko korowaną. W 1993 roku po raz pierwszy na zbiorowej wystawie „Artystyczna Twórczość Wsi” prezentowali swoje prace **Edyta** (zm.2011) i **Olgierd Nowiczy** z Puław. Prace ich wyróżniały się bogactwem wzorów, oraz niezwykłą starannością wykonania: foteli, stołów, kuferek, koszyczków z ciekawym uchwytem. Stosowali oni przeważnie wiklinę białą korowaną, czasem także gotowaną. Rok temu Olgierd założył własną plantację wikliny, co pozwoli mu uzyskać własny surowiec. **Jan Chabros** i **Jan Łyszcz** z Nasiłowa

Plecionkarstwo wiklinowe
Mariusza Baryczki z Góry Puławskiej
na wystawie „Artystyczna Twórczość Wsi”
w POK „Dom Chemika”

to twórcy starszego pokolenia, ich wyroby to głównie kosze gospodarcze na kartofle, kobiałki i inne.

Oprócz plecionkarstwa wiklinowego, w rejonie puławskim znajdują się także ośrodki plecionkarstwa rogożynowego. Obecnie wyplataniem koszy z rogożyny zajmują się: **Jan** i **Genowefa Stachyra**, **Janina Kędziora**, **Leokadia Lędas**, **Henryka Gawda** - są to mieszkańcy Jaworowa. W Borysowie: **Józefa Rułka**, **Krystyna Nakonieczna**, jej córka **Halina** oraz wnuki **Kasia** i **Szymek**. W Żyrzynie **Barbara Rułka**.

Rodzaje wyrobów

Rodzaje wyrobów plecionkarskich możemy podzielić na tradycyjne i współczesne. Tradycyjne wyroby to kobiałki, kosze gospodarcze na ziemniaki, chmiel, owoce, wasagi, półkoszki wiklinowe, duże pojemniki na zboże, sieczkę wyplatane ze słomy, tzw opołki.

poplar, alder, green dogwood and other green young branches of trees and shrubs has aroused folk art buyers' interest. Joanna trained **Paweł Doraczyński** from Kazimierz for the craft. He is now a recognized artist of the younger generation. His wicker ware draw attention by craftsmanship and interesting design. He has introduced new designs, and in addition to large laundry baskets, baskets for fireplace wood, he makes braids for bottles, carafes and sugar bowls. He uses raw, green, but also cooked wicker, including white wicker - but only debarked. In 1993 at the collective exhibition “Artystyczna Twórczość Wsi” (“Rural Artistic Creativity”) **Edyta** (deceased in 2011) and **Olgierd Nowicki** from Puławy for the first time presented their work. Their works were characterized by the richness of their designs and outstanding workmanship. They made armchairs, tables, small chests with an interesting handle. They mostly used white debarked wicker, sometimes also cooked wicker. A year ago Olgierd established his own wicker plantation, which will provide him with his own raw material. **Jan Chabros** and **Jan Łyszcz** from Nasiłów are artists of the older generation and they make mainly farming baskets for potatoes, trug baskets and other types of baskets.

In addition to wicker braiding in Puławy region there are also centres of bulrush braiding. Currently bulrush baskets are woven by: **Jan** and **Genowefa Stachyra**, **Janina Kędziora**, **Leokadia Lędas**, **Henryka Gawda** they all live in Jaworów. In Borysów other artists live: **Józefa Rułka**, **Krystyna Nakonieczna**, her daughter **Halina** and grandchildren **Kasia** and **Szymek**. In Żyrzyn another artist, **Barbara Rułka**, lives.

Types of products

Braided products can be divided into traditional and contemporary. Traditional products are trug baskets, farming baskets for potatoes, hops, fruits, sideboards for rack wagons, wicker half-baskets, large containers for cereals, chaff - woven from straw, the so-called “opołki”. In construction, the walls were woven from straw, wicker and stuck together with clay, often plaited fences of hazel rods, interwoven with willow rods were made. In fishery woven wickerwork was used for fishing, transporting and storing fish. Wicker was also used for strengthening riverbanks. As far as household goods are concerned wicker was used for making

W budownictwie były wyplatane ściany ze słomy, wikliny podlepiane gliną, często występowały plecione płoty z prętów leszczyny, przetykane wierzbowymi prętami. W rybołówstwie znalazły zastosowanie plecionki wiklinowe do łowienia, transportowania i przechowywania ryb. Wykonywano też wiklinowe umocnienia brzegów rzek. Wśród sprzętów domowych znalazły się wiklinowe: kołyski, łóżeczka dla dzieci, chodziki.

Współczesne wyroby plecionkarskie to komplety mebli ogrodowych, fotele na biegunach, stoły, szafki, etażerki, siodełka na rowery, kwietniki, abażury, klosze do lamp, kuferki walizkowe, puzderka, tace, oplotki na butelki, karafki, różnego rodzaju misy, wiele wzorów koszy na zakupy.

Rogożyna

Rogożyna to roślina wodna rosnąca na brzegach stawów, jezior, sadzawek, rowów potorfowych. Wysokość tej rośliny dochodzi do 2-3 m. Jest ona cennym surowcem wykorzystywanym w plecionkarstwie.

Henryk Bakała z Gołębia przy wiklinie

Od połowy września, przez cały październik trwają rogożynowe żniwa, roślinę tą ścina się krótko tuż przy korzeniach, pod wodą. Najlepszy materiał do wyplatania to część podwodna, której długość wynosi około 80-90 cm. Po wysuszeniu surowca na wolnym powietrzu, w połowie listopada twórcy przystępują do wyplatania koszy. Pierwszą czynnością jest oberwanie „piór”, czyli liści zewnętrznych. Materiałem do wyplotu jest „dusza”- część środkowa rośliny, miękka, elastyczna i tylko ta część, która rosła pod wodą.

Kosze rogożynowe wyplatane są na drewnianych formach, techniką taśmowokrzyżową. Ten surowiec stosują twórcy z Borysowa, Żyrzyna, Jaworowa, Bałtowa, Parafianki, Żerdzi, Skrudka.

cradles, cots, baby walkers.

Contemporary braided products are sets of garden furniture, rocking chairs, tables, cabinets, shelves, saddles for bicycles, flower pots, lamp shades, suitcase chests, boxes, trays, braids for bottles, carafes, various bowls, many types of shopping baskets.

Bulrush

Bulrush is a water plant growing on the banks of ponds, lakes, pools, peat ditches. The height of this plant reaches 2-3 m. It is a valuable raw material used for braiding. Bulrush harvest last from mid-September, throughout October, the plant is cut short near the roots under water. The best material for braiding is the underwater part, whose length is about 80-90 cm. After drying the raw material in the open air, in mid-November artists start weaving baskets. The first step is tearing off "feathers" that is, the outer leaves. The material for braiding is called the "soul" - it is the central part of the plant, soft, flexible and only the part that grew under water is used for braiding.

Bulrush baskets are woven on wooden forms with the use of the band-cross technique. This raw material is used by artists from Borysów, Żyrzyn, Jaworów, Bałtów, Parafianka, Żerdź and Skrudki.

Wicker

In Puławy region wicker is the predominant raw material in braiding. The artists get the raw material from different sources: from the banks of the Vistula and Wieprz rivers, buying it from growers or from own plantations. The most commonly used wicker species include: "Konopianka" (*salix viminalis*), "Americana" (*salix micholsoni purpurescens*), "Red" (*salix purpurea*), "Gold" (*salix vitellina*). Wicker is planted early in spring, and if possible, even in winter. After sprouting the plant should be

Wiklina

Wiklina jest dominującym surowcem w plecionkarstwie rejonu puławskiego. Twórcy pozyskują surowiec: nad brzegiem Wisły, Wieprza, kupując go u plantatorów lub z własnych plantacji. Najczęściej stosowane gatunki wikliny to: konopianka (*salix winimalis*), amerykanka (*salix micholsoni purpurescens*), czerwona (*salix purpurea*), złota (*salix vitallina*). Wiklinę sadi się jak najwcześniej wiosną, a jeśli to możliwe to nawet w zimie. Po wejściu należy zastosować oprysk przeciw szkodnikom, odchwaszczać regularnie. W pierwszym roku otrzymuje się bardzo mały zbiór, w drugim nieco większy, a w trzecim zbiór pełny właściwy. Zbiór wikliny przypada późną jesienią po przymrozkach, kiedy opadną liście i może trwać całą zimę. Ścinający wiklinę sortują ją przy zbiorze wg długości pręta od 60 do 220 cm. Do wyrobu plecionek stosowana jest wiklina zielona - nieprzetworzona, biała czyli korowana, gotowana (jasnobrązowa).

Pierwszą czynnością przy otrzymaniu wikliny białej jest moczarkowanie w wodzie tj. wstawienie wiązek odziomkami do wody, na głębokość 10 - 15 cm na czas pięciu do sześciu tygodni. Po zdarciu kory otrzymuje się wiklinę białą.

Aby uzyskać wiklinę koloru drewna, stosuje się gotowanie wikliny przez jeden dzień w ogromnych kotłach. Po ostudzeniu okorowuje się ją, przeważnie na urządzeniach zwanych korowarki lub odpowiednim nożem. Po okorowaniu następuje suszenie prętów na słońcu. Gotowanie wikliny wraz z korą powoduje zmianę zabarwienia, pręty ciemnieją ponieważ garbniki z kory wnikają w trakcie gotowania do drewna.

Wyplatać można z wikliny niekorowanej, którą po ścięciu należy podsuszyć, lub ponownie namoczyć już ususzoną całkowicie. Zaletą niekorowanej wierzby lub innych prętów np. topoli, olchy, derenia jest duża gama barw kory, która podnosi walory estetyczne wyrobu.

Przed rozpoczęciem wyplotu pręty wikliny białej jak i gotowanej czy z korą należy rozmoczyć w wodzie aby uzyskać elastyczność surowca.

W plecionkarstwie wiklinowym twórcy najczęściej stosują technikę żeberkowo-krzyżową. Sztywny szkielet zwany żeberkami, opleciony jest tak zwanym wątkiem, stosowane są do tego pasy wzmacniające, zakończenia

Mariusz Baryczka z Góry Puławskiej

sprayed against pests and then weeding should be performed regularly. In the first year the crop is very small, slightly larger in the second, and full in the third year. Wicker harvesting starts in late autumn after slight frost when the leaves fall off and may last all winter. People who cut wicker sort it by the length of the rod ranging from 60 cm to 220 cm. For making wicker braids green wicker - unprocessed, and white wicker, i.e. debarked and cooked (light brown), are used.

The first stage in producing the white wicker is the so-called "moczarkowanie" i.e. putting bundles of wicker into the water with butt ends down to a depth of 10-15 cm for five to six weeks. After debarking the white wicker is obtained.

To obtain wood coloured wicker it has to be cooked for one day in pots. After cooling, the wicker is debarked usually with the use of devices called barkers or with a suitable knife. After debarking the wicker is dried in the sun. Cooking of undebarked wicker changes its colour, the rods get darker because tannins from the bark penetrate the xylem during cooking.

Wicker braids can be made from undebarked wicker, which after cutting should be slightly dried or re-soaked, if it was previously fully dried. The advantage of undebarked wicker or other rods such as of poplar, alder, dogwood is a wide range of colours, which raises the aesthetic qualities of the product.

Before starting to braid, the rods of white wicker, cooked wicker or undebarked wicker should be soaked in water to make them flexible.

In wicker braiding the artists most frequently use the so-called rib-cross technique. The rigid skeleton known as the ribs is braided over with the so-called filling, additionally the reinforcing strips are used, and the product finishing may vary. In wicker furniture skeleton constructions are used. Tools necessary for working with wicker and for braiding are: knives, wicker debarking forks, a device for splitting rods, an awl, forms.

wyrobu bywają różne. W meblarstwie wiklinowym stosowane są konstrukcje szkieletowe. Narzędzia potrzebne do obróbki wikliny i przy wyplocie to: noże, widełki do korowania wikliny, przyrząd do łupania prętów, szydło, formy.

Inne (słoma, trawa, korzenie)

Obecnie na terenie powiatu puławskiego nie występują plecionki ze słomy, trawy, korzenia, sitowia, łyka. Podstawowym surowcem w plecionkarstwie jest wiklina i rogożyna.

IV. KOWALSTWO

Wybitni twórcy w rejonie puławskim

Kowalstwo regionu puławskiego ponad 60 lat reprezentował **Bronisław Pietrak** (1914-1997) z Gutanowa. Jest on uważany za jednego z najlepszych artystów kowali na Lubelszczyźnie, a także za najwybitniejszego artystę kowala w Polsce. O wysokiej randze tego kowala świadczy I Ogólnopolski Konkurs Kowalstwa w Gutanowie 3 października 1970. Była to pierwsza prezentacja kucia żelaza na gorąco w kuźni Pietraka, a uczestniczyła w niej grupa 33 kowali z Polski. Pierwszą nagrodę wówczas otrzymał gospodarz. Konkursowi temu towarzyszyła sesja naukowa etnografów, między innymi obecny był prof. **Roman Reinfuss** z Krakowa znawca sztuki ludowej, a zwłaszcza kowalstwa. Uczestnikami byli etnografowie z Lubelszczyzny: **Alfred Gauda**, **Danuta Mazur-Powiłańska**, **Sabina Dados**, **Longin Kowalczyk**, **Celestyn**

Kuźnia Krzysztofa Cegieli w Górze Puławskiej

Ekspozycja koszy z wikliny Pawła Doraczyńskiego z Kazimierza Dolnego na wystawie „Artystyczna Twórczość Wsi” w POK „DOM CHEMIKA”

Other (straw, grass, roots)

Currently in Puławy county straw, grass, roots, phloem are not used for braiding. Wicker and bulrush are the basic raw materials in braiding.

IV. SMITHERY

Outstanding artists in the region of Puławy

Smithery in Puławy region for over 60 years was represented by **Bronisław Pietrak** (1914-1997) from Gutanów. He is considered one of the best smithery artists in Lublin region as well as the greatest smithery artist in Poland. The high rank of this smith was proved during the 1st National Smithery Contest held in Gutanów on October 3, 1970. This was the first presentation of hot iron forging in Pietrak's smithy and 33 Polish smiths took part in this contest. The host won the first prize. The contest was accompanied by academic session of ethnographers and at the session, among others, Professor **Roman Reinfuss** from Cracow was present - an expert in folk art and especially in smithery. The other participants were ethnographers from Lublin region: **Alfred Gauda**, **Danuta Mazur-Powiłańska**, **Sabina Dados**, **Longin Kowalczyk**, **Celestyn Wrębiak**, **Maryla Grybel-Meksuła**. Also Polish press, radio and television journalists were present. The contest was accompanied by a collective exhibition of the Folk Artists Club presenting folk art of the land of Puławy. The exhibition was prepared by **Jadwiga Orlewska** - the patron of the Folk Artists Club from 1969. **Bronisław Pietrak** wrote in his memoirs: *“Hammer clung to my hands for ever, although I no longer shoe grey or chestnut horses. Since*

Wrębiak, Maryla Grybel-Meksuła. Obecni byli także dziennikarze prasy, radia i telewizji z Polski. Konkursowi temu towarzyszyła także zbiorowa wystawa Klubu Twórców Ludowych prezentująca twórczość ludową Ziemi Puławskiej, którą przygotowała **Jadwiga Orlewska** - opiekun Klubu Twórców Ludowych od 1969 roku.

Bronisław Pietrak pisał we wspomnieniach: „*Młot przylgnał do moich rąk na zawsze, choć nie podkuwam już siwków i kasztanków. Po prostu od 1957 roku param się artystycznym kowalstwem: wyszły z pod moich rąk setki ozdobnych zawiasów i kratownic okiennych, herbów, popielniczek z kogutkiem, świeczników i zamków drzewiowych zdobionych w surowy ornament*”. Artysta ozdabiał swoje wyroby

typowo lubelskimi motywami: kogutkami, koziołkami. Używał znakowników: pawie oczka, trójkąty, gwiazdki, nie rysował nigdy szkiców, opierał się wyłącznie na wyobraźni. Wszystkie jego wyroby są czarne, połyskujące i trwałe. Przed rdzą chroni je pocieranie na gorąco smołą, po czym przedmioty były opalane nad ogniem. Większość narzędzi potrzebnych w kuźni wykonywał sam. **Bronisław Pietrak** uczył się kowalstwa u mistrzów w latach 1933 - 36. Zawodowo kowalstwem zajął się w 1936 roku w kuźni dworskiej w Gutanowie, w tym czasie jeszcze nie świadomie rozpoczął bogato zdobić okucia bryczek, dworskich wózków wyjazdowych. O wartości artystycznej swoich wyrobów przekonał się dopiero w 1959 roku, kiedy to na wystawie sztuki ludowej w Lublinie eksponowane były jego prace. Wówczas to wyrobami jego zainteresował się prof. **Roman Reinfuss**, który ukierunkował twórczość Pietraka. Obecnie wyroby jego znane są nie tylko w kraju, ale i za granicą. Wiele też eksponatów jego twórczości znajduje się w Muzeum Etnograficznym w Warszawie, Toruniu, Krakowie, Lublinie, Opolu i Muzeum Regionalnym PTTK w Puławach.

Oprócz Bronisława Pietraka kowalstwem

1957 I have been just earning my living as a smithery artist: with my own hands I have made hundreds of decorative hinges, window frames and trusses, coats of arms, cockerel ashtrays, candlesticks and door locks decorated with raw ornaments”. The artist used to decorate his products with typical Lublin motifs: cockerels

Krzysztof Cegiela z synem

and billy goats. As marking inserts he used the symbols of eyes on the tail of a peacock, triangles, stars, he never drew sketches and his work was based entirely on his imagination. All his products are black, shiny and durable. To prevent rust their surface was rubbed with hot tar and then the items were heated over open fire. He made himself most of the tools needed for his work. **Bronisław Pietrak** learnt smithery from masters of this craft in the period 1933-36. He took up professional smithery in 1936 in the smithy of the manor house in Gutanów. At that time he involuntarily started to lavishly decorate fittings of britzskas and carts at the manor. He became aware of the artistic value of his products only in 1959, when his works were displayed at a folk art exhibition in Lublin. It was then that Professor **Roman Reinfuss** got interested in his products and started to guide Pietrak's artistic work. Now his works are known not only in the country, but also abroad. Many of pieces of his work are exhibited in the Ethnographic Museums in Warsaw, Toruń, Cracow, Lublin, Opole and in the PTTK Regional Museum in Puławy.

Apart from Bronisław Pietrak **Aleksander Adamczyk** (1908-1996) from Bronice took up smithery. He was a blacksmith at a manor house in Kluczkowice and then in Bronice. His products are decorative fittings of britzskas,

zajmował się **Aleksander Adamczyk** (1908-1996) z Bronic. Był kowalem dworskim w majątku Kluczkowice, a następnie w Bronicach. Wyroby jego to ozdobne okucia bryczek, kolasek, zawiasów drzwiowych, krat okiennych.

Obecnie wybitnym twórcą w dziedzinie kowalstwa jest **Krzysztof Cegiela** (ur 1946 r. w Komparzowie woj. Piotrkowskie). Fachu kowalskiego uczył się u mistrza **Wiesława Cegiely** (najstarszego brata) w latach 1962-1965 w Puławach. Po otrzymaniu świadectwa czeladniczego rozpoczął pracę we własnej kuźni w Górze Puławskiej. Jest członkiem

Krzysztof Cegiela w trakcie pracy

Ogólnopolskiego Stowarzyszenia Twórców Ludowych oddział w Lublinie, zweryfikowany przez Radę Naukową - Sekcję Sztuki w dziedzinie kowalstwa. Pracuje we własnej kuźni w Górze Puławskiej. Od 1975r. prowadzi systematyczne przyuczanie do zawodu kowalstwa ludowego i artystycznego. Dotychczas wyszkolił przeszło trzydziestu młodych mężczyzn, którzy pracują we własnych warsztatach, bądź znajdują zatrudnienie w zakładach państwowych. Umiejętności swoje przekazał synom **Andrzejowi i Arkadiuszowi** (32 lata), z którym wspólnie wykonują ozdobne ogrodzenia, kraty, żyrandole, okucia drzwiowe itp. W konkursach prace jego wyróżniają się wysokim poziomem artystycznym i różnorodnością form, świadczą o tym liczne nagrody, wyróżnienia, dyplomy: I nagroda w konkursie „Między Wisłą, a Bugiem”, organizowanym przez Krajowy Dom Twórczości Ludowej i Zarząd Główny STL, pierwsze nagrody na wystawach „Artystyczna Twórczość Wsi” organizowanych w POK „Dom

wagonettes, door hinges and window bars.

Today an eminent artist in the field of smithery is **Krzysztof Cegiela** (born in 1946 in Komparzów in Piotrkowskie Province). He learnt the craft of smithery from master **Wiesław Cegiela** (his eldest brother) in the years 1962-1965 in Puławy. Having received the certificate of journeyman he started to work at his own smithy in Góra Puławska. He is a member of Ogólnopolskie Stowarzyszenie Twórców Ludowych (“National Association of Folk Artists”) - Lublin branch, and has been verified by the Scientific Council, Section of Fine Arts in

the field of smithery. He works at his own smithy in Góra Puławska. Since 1975 he has been systematically conducting apprenticeships in folk and artistic smithery. So far he has trained over thirty young men who work in their own workshops or find employment in state institutions. He passed his skills to his sons **Andrzej** and **Arkadiusz** (32) and together they make decorative fences, window bars, chandeliers, door fittings, etc. In contests his work is distinguished by its high artistic level and variety of forms. This is proved by numerous prizes,

awards and diplomas: 1st prize in the “Między Wisłą, a Bugiem” (“Between the Vistula and the Bug”) contest organized by the Krajowy Dom Twórczości Ludowej (“National Folk Art House”) and by the Board of Association of Folk Artists, 1st prizes won at exhibitions organized by Puławski Ośrodek Kultury “Dom Chemika” (Puławy Cultural Centre “Dom Chemika”), exhibitions and contests at the commune level: “Rękodzieło Ludowe i Zanikające Rzemiosło” (“Folk Handicraft and Vanishing Crafts”), diplomas and awards for participation in Ogólnopolskie Spotkania Kowali (“National Blacksmith Meetings”) in Wojciechów. Only four of the seventeen master smiths present entered the horseshoeing competition. Krzysztof Cegiela won the award and diploma. In the artistic smithery category he made a decorative frame and a bedside lamp. He donated these exhibits to the Smithery Museum in Wojciechów. During four days of the 11th National Blacksmith Meetings the journeyman examination was held.

Chemika”, międzygminnych wystawach, konkursach: „Rękodzieło Ludowe i Zanikające Rzemiosło”, dyplomy i wyróżnienia za uczestnictwo w Ogólnopolskich Spotkaniach Kowali w Wojciechowie. Spośród 17 kowali mistrzów tylko czterech stanęło do konkursu kucia konia. Krzysztof Cegięła otrzymał wówczas nagrodę i dyplom. W kategorii kowalstwa artystycznego wykonał ramkę ozdobną i lampkę nocną. Ekspozyty te pozostawił w zbiorach Muzeum Kowalstwa w Wojciechowie. W czterodniowych XI Ogólnopolskich Spotkaniach Kowali odbył się egzamin czeladniczy młodych kowali. Krzysztof Cegięła, przez dwa lata przygotowywał **Mariusza Podstawkę** z Łęki do zawodu. Uczeń jego zdał z wyróżnieniem część teoretyczną i praktykę. Przed komisją wykonał świecznik dwuramienny, który również wzbogacił zbiory muzeum kowalstwa. Krzysztof Cegięła jest twórcą łańcucha do różańca kamiennego przy krzyżu na skwerku w Puławach, jest autorem ozdobnej kraty w kościele pw. Wniebowzięcia NMP w Puławach, gdzie znajdują się relikwie bł. Augusta Czartoryskiego oraz balustrady przy wejściu do tego kościoła. Jest także wykonawcą ozdobnych okuć drzwiowych w kościele pw. Matki Bożej Różańcowej w Puławach. Pan Krzysztof współpracuje z muzeum Okręgowym na Zamku w Lublinie oraz kilkanaście lat z muzeum Regionalnym PTTK w Puławach. Uczestniczył w dużej wystawie poświęconej kowalstwu ludowemu na Lubelszczyźnie. Po wernisażu w jego

Wyroby kowalskie Józefa Majewskiego

For two years Krzysztof Cegięła trained **Mariusz Podstawka** from Łęka for the profession. His apprentice with honours passed the theoretical and practical parts of the examination. Before the examination board he made a two-armed candlestick, that also enriched the collection of the Smithery Museum. Krzysztof Cegięła made the rosary chain attached to the cross located at a square in Puławy, and he is the author of decorative grating in the Assumption Church in Puławy for the relics of Blessed August Czartoryski and of railings at the entrance to the church. He also made decorative door fittings in the Church of Our Lady of the Rosary in Puławy. Krzysztof has been cooperating with the District Museum at the Castle in Lublin and for several years with the PTTK Regional Museum in Puławy. He participated in a large exhibition devoted to folk smithery in the Lublin region. After vernissage in his smithy a forging demonstration was held and then numerous guests were treated to regional dishes. The artist willingly opens his smithy to those interested in smithery and his work, organizes forging demonstrations, readily presents his products and works with educators and youth. For several years Dutch students have been participating in forging demonstrations organized in his smithy. They have been cooperating with the Secondary Schools Complex No. 3 in Puławy within the framework of the “Regional Days” event. The profile of the artist Krzysztof Cegięła was presented in a movie “Gospoda pod Kogutem” made by

rodzinnej kuźni odbył się pokaz kucia oraz poczęstunek potrawami regionalnymi. Twórca chętnie udostępnia kuźnię własną dla zainteresowanych kowalstwem i jego twórczością, organizuje pokazy kucia, chętnie prezentuje wyroby, współpracuje z pedagogami i młodzieżą. Od kilku lat w jego kuźni w pokazach kucia uczestniczą Holendrzy - uczniowie współpracujący z Zespołem Szkół Ogólnokształcących nr 3 w Puławach w ramach organizowanych Dni Regionalnych. Sylwetka twórcy Krzysztofa Cegieli została utrwalona przez TVP2 w filmie „Gospoda pod Kogutem” oraz w TVP3 w Panoramic Lubelskiej.

Krzysztof Cegiela wyróżnia się nie tylko działalnością artystyczną, ale i organizacyjną w pracy Klubu Twórców Ludowych. Twórcy ludowi zrzeszeni w klubie obdarzyli pana Krzysztofa zaufaniem i w marcu 2011 r. ponownie wybrali go na prezesa klubu.

Arkadiusz Cegiela z Góry Puławskiej należy do twórców młodego pokolenia, pracuje w kuźni rodzinnej od 15 roku życia, umiejętności kowalskie przejął od swojego ojca Krzysztofa Cegieli. Wspólnie z ojcem uczestniczy w konkursach, przeglądach i wystawach „Artystyczna Twórczość Wsi”. Wzorując się początkowo na pracach ojca, z czasem coraz bardziej odważnie dąży do ukształtowania własnego stylu. Jest to zauważane i dostrzegane przy ocenie wartości artystycznych jego prac.

Kowalstwem zajmuje się również **Józef Majewski** z Gołębia. Wykonuje świeczniki, komplety kominkowe, krzyże na ściany. W 1986 roku uczestniczył w Ogólnopolskim Konkursie „Przeciw Wojnie” organizowanym przez Muzeum Martyrologii na Majdanku, które zakupiło do swoich zbiorów sześć jego prac nagrodzonych w tym konkursie. Józef Majewski jest również twórcą rowerów niekonwencjonalnych, utworzył jedyne w Europie Muzeum Rowerów Nietypowych

Józef Majewski w swojej kuźni w Gołębiu

the Polish TV channel TVP2 and in a news program “Panorama Lubelska” produced by the local TV channel TVP3.

Krzysztof Cegiela distinguishes himself not only by his artistic activity, but also by his organizational involvement in the work of the Folk Artists Club. Folk artists gathered in the Club in March 2011 again entrusted Krzysztof with the role of the President of the Club.

Arkadiusz Cegiela from Góra Puławska belongs to the young generation of artists, has been working in his father's smithy from the age of 15, and has learnt the smith's skills from his father Krzysztof Cegiela. Together with his father he participates in contests, surveys and “Rural Artistic Work” exhibitions. Initially his products were modelled after his father's work, but over time, more and more boldly, he has been seeking his own style. It has been noticed and recognized in the artistic assessment of his work.

Józef Majewski from Gołąb also practices the art of smithery. He makes candlesticks, fireplace sets and wall crosses. In 1986 he participated in the “Przeciw Wojnie” (“Against the War”) National Contest organized in the Museum of Martyrdom in Majdanek, which bought for its collection six of his works that won awards in this contest. Józef Majewski makes also unconventional bicycles and he has founded the only in Europe Museum of Non-Standard Bicycles which is located in Gołąb (www.muzeumrowerow.pl). There he organized an original Drunkenness Museum. This is how he defines a rich collection of various glass bottles, not just for alcohol, but also for soft drinks. Additionally, he is the organizer of cultural events held in his “small homeland” in Gołąb and he is widely known in the artistic circles of not only folk artists. His artistic picnics organized “at home” became a tradition. He enjoys inviting musicians, photographers, painters, weavers,

w Gołębiu (www.muzeumrowerow.pl), gdzie również zorganizował oryginalne muzeum pijaństwa. Tak określił bogatą kolekcję różnorodnych butelek szklanych, nie tylko po alkoholu, ale i oranżadzie lemoniadzie. Jest on także animatorem i realizatorem wydarzeń kulturalnych w swojej małej ojczyźnie w rodzinnym Gołębiu, znanym powszechnie w środowisku twórców nie tylko ludowych. Tradycją stały się jego pikniki artystyczne organizowane „u siebie”. Chętnie zaprasza muzyków, fotografików, malarzy, tkaczki, kowali, plecionkarzy, koronczarki, hafciarki i innych na prezentację swojej twórczości. Przyjmuje bardzo chętnie wycieczki krajowe i zagraniczne, zarówno dzieci jak i dorosłych, dla których prezentuje dziwne rowery, chętni i odważni mogą też sami popробować jazdy. Sylwetka twórcza Józefa Majewskiego i jego szalonych pomysłów często była popularyzowana przez prasę, radio, telewizję nie tylko lokalną, ale i centralną.

V. PLASTYKA OBRZĘDOWA

Plastyka obrzędowa związana była z dawnymi obrzędami religijnymi i praktykami magicznymi. Na Ziemi Puławskiej zachowało się jeszcze wiele zwyczajów związanych z obchodami Świąt Wielkanocnych i Bożego Narodzenia.

Palmy

Palmy wielkanocne przygotowywane są na niedzielę poprzedzającą Wielką Niedzielę Wielkanocną. Jest to w religii chrześcijańskiej uroczystość wjazdu Chrystusa Króla do Jerozolimy. Wówczas to wierny lud oddawał hołd Jezusowi Chrystusowi rzucając pod nogi gałązki oliwne, gałązki palmy. W Polsce tradycja Niedzieli Palmowej zachowana jest we wszystkich regionach. Na Lubelszczyźnie i Ziemi Puławskiej palmy tradycyjne są średniej wielkości około 34 - 45 cm. Palma wielkanocna jak tradycja każe składa się z gałązek bazi, koniecznie muszą być na tej gałązce „kotki”, które po poświęceniu palmy domownicy połykają, po to by nie bolało gardło. Liście trzciny wraz z nierozwiniętym kwiatostanem stosowane są na pamiątkę kiedy Chrystus był bity przed śmiercią krzyżową trzcina po głowie. Winny też znajdować się łąkowe trawy-

Nietypowy rower Józefa Majewskiego

smiths, basket weavers, lacemakers, embroiderers and others for presentations of their work. He willingly welcomes tourists from the country and international, both children and adults. He shows them his strange bikes and those who are brave enough may also try to ride them. The artistic profile of Józef Majewski and his crazy ideas has often been popularized by the press, radio, television, not only at the local, but also at the national level.

V. RITUAL PLASTIC ARTS

Ritual plastic arts were associated with the ancient religious rites and magical practices. In the land of Puławy many customs associated with the celebration of Easter and Christmas still have been preserved.

Palms

Easter palms are prepared for Palm Sunday that precedes Easter Sunday. In Christianity it is a celebration of the entry of Christ the King into Jerusalem. It was then that the faithful people paid tribute to Jesus Christ by throwing at his feet olive branches and palm branches. In Poland, the Palm Sunday tradition is preserved in all regions. In Lublin region and in the land of Puławy the average size of traditional palms is about 34-45 cm. According to the Easter tradition the Easter palm has to be composed of pussy willow twigs with “catkins” which, after blessing of the palms, are swallowed by household members to prevent sore throat. Reed leaves with undeveloped blooms are used in remembrance of the moment when Christ was beaten on his head before his death with a reed cross. The palm should also contain meadow grass - “Briza”, a twig of fragrant myrrh, tanacetum - protecting against

Palmy Wielkanocne - Janina Wawrzycka z Cholewianki

„drzaczka”, gałązki wonnej mirry, wrotycz chroniący od złego, gałązki zielonej borówki, barwinku i kwiaty. Mogą być suszki lub kwiaty bibułowe. Ze zbożowych roślin należy wziąć kilka słomek z ziarnem owsa, wg wierzeń przynoszą one bogactwo. W powiecie puławskim tradycyjne palmy wykonują: **Marianna Sandomierska**, **Aniela Czopek**, **Iwona Jędrak** z Puław, **Dorota Budzisz** z Dąbrówka, **Irena Frejowska** z Klementowic, **Henryka Wrótniak** z Witoszyna, **Agnieszka** i **Janina Wawrzycka** z Cholewianki, **Zofia Grzegorzak** z Zagród, **Małgorzata Salamandra** z Wronowa, **Rafał Kiljan** i **Wioleta Kotulska** z Nasiłowa.

Najpiękniejsze palmy tradycyjne, ale i współczesne w naszym regionie wykonuje **Małgorzata Urban** z Cholewianki. Samodzielnie przygotowuje surowiec potrzebny do pracy twórczej. Uprawia zioła, trawy, krzewy, kwiaty, które w odpowiednim terminie zbiera i zasusza. Nie farbuję traw ani kwiatów i w tym tkwi wyjątkowe piękno jej prac.

Na uwagę zasługują palmy **Kazimierzy Dziegiel** z Opoki. To barwne kompozycje, rzadko spotykanych ziół leśnych, łąkowych, rosnących na miedzach. Są to palmy współczesne, o oryginalnym wyglądzie charakterystycznym dla tej autorki.

evil, twigs of green blueberry, periwinkle and flowers. Dried or paper flowers may also be used. Cereals should be represented by a few straws with oat grains as, according to beliefs, they bring wealth. In Puławy county traditional palms are made by: **Marianna Sandomierska**, **Aniela Czopek**, **Iwona Jędrak** from Puławy, **Dorota Budzisz** from Dąbrówka, **Irena Frejowska** from Klementowice, **Henryka Wrótniak** from Witoszyn, **Agnieszka** and **Janina Wawrzycka** from Cholewianka, **Zofia Grzegorzak** from Zagrody, **Małgorzata Salamandra** from Wronów, **Rafał Kiljan** and **Wioleta Kotulska** from Nasiłów.

The most beautiful traditional and modern palms in our region are those made by **Małgorzata Urban** from Cholewianka. She prepares the material for her palms herself. She grows herbs, grasses, shrubs, flowers, which she collects in a timely manner and dries. She does not dye grass or flowers and this is the source of the unique beauty of her work.

The palms made by **Kazimiera Dziegiel** are worthy of attention. These are compositions of rare forest and meadow herbs that grow on baulks. These palms are contemporary and original in appearance that is typical of their author.

Palmy Wielkanocne - Kazimiera Dziegiel z Opoki

Pisanki

W powiecie puławskim zachowała się tradycja przygotowywania pisanek na Święta Wielkanocne. Jajko to symbol życia. Pisanka tradycyjna wykonywana jest z całego jajka, a przygotowywanie przypada na Wielki Czwartek - w pierwszy dzień Triduum Paschalnego. Na tym terenie wykonywane są pisanki techniką batikową - pisane woskiem, następnie gotowane w barwniku. Tą technikę stosuje **Anna Śmich, Dorota i Krzysztof Budzisz** z Dąbrówki, **Małgorzata Salamandra** z Wronowa. Technika zdobienia pisanek przez wyskrobywanie wzoru na ugotowanym, ubarwionym jajku jest bardziej rozpowszechniona, a szczególnie wyróżniają się wzory **Wandy Bartoś** z Kolonii Rzeczyca. Stosuje motywy roślinne, kwiatowe, bardzo starannie wykonane. Tą techniką zdobienia stosuje też: **Marta Furdal** z Puław, **Anna Śmich, Dorota i Krzysztof Budzisz** z Dąbrówki, **Aniela Czopek**.

W ostatnich latach rozpowszechniły się współczesne techniki zdobienia. **Irena Frejowska** z Klementowic okleja wydmuszkę jajka kolorowymi nićmi, tworząc dość skomplikowane kompozycje kwiatowe, pasowe, przetykane gałązkami bazi utworzonymi z nici. Ażurowe, przestrzenne pisanki wykonane szydełkiem wykonują: **Dorota Jurkowska, Zofia Błachnio i Małgorzata Salamandra**. Pojawiły się też pisanki zdobione metodą de coupe, a wykonują je **Aniela Czopek, Iwona Jędrak** z Puław i **Urszula Sarnecka** z Kazimierza.

Zabawki i ozdoby choinkowe

Zachowane na tym terenie to: przeważnie łańcuchy ze słomy i bibuły, gwiazdki, języki, pompony z wielokolorowych płatków bibuły, aniołki. Twórczynie tych ozdób to **Marianna Sandomierska, Irena Kwit, Lilia Sola, Aniela Czopek** z Puław, **Janina Mazurek, Józefa i Janina Furtak** z Bałtowa, **Krzyszyna Nakonieczna** z Borysowa.

Painted Easter eggs

In Puławy county the tradition of painting eggs for Easter is still alive. An egg is a symbol of life. Traditional Easter egg is made with whole egg, and is prepared on Holy Thursday - the first day of the Paschal Triduum. In this area Easter eggs are made with the use of batik painting technique - written with wax then boiled in the dye. This technique is used by **Anna Śmich, Dorota and Krzysztof Budzisz**

Pisanki - Anna Śmich z Dąbrówki

from Dąbrówka, **Małgorzata Salamandra** from Wronów. The technique of decorating Easter eggs by scraping pattern on a cooked, dyed egg is more widespread, and the patterns of **Wanda Bartoś** from Kolonia Rzeczyca particularly distinguish themselves. She uses plant, floral motifs which are made very carefully. This decoration technique is also used by: **Marta Furdal** from Puławy, **Anna Śmich, Dorota and Krzysztof Budzisz** from Dąbrówka, **Aniela Czopek**.

In recent years modern decoration techniques have widely spread. **Irena Frejowska** from Klementowice covers the egg with colourful threads attached to the eggshell with glue, creating quite complicated floral and striped compositions interwoven with catkins made of threads. Openwork, spatial, crocheted Easter eggs are made by: **Dorota Jurkowska, Zofia Błachnio and Małgorzata Salamandra**. Also Easter eggs decorated by de coupe method have appeared and they are made by **Aniela Czopek, Iwona Jędrak** from Puławy and **Urszula Sarnecka** from Kazimierz.

Toys and Christmas decorations

Toys and Christmas decorations preserved in this area are mostly: straw and paper chains, stars, little hedgehogs, pompoms made of coloured scraps of tissue paper, little angels. This kind of decorations is made by **Marianna Sandomierska, Irena Kwit, Lilia Sola, Aniela Czopek** from Puławy, **Janina Mazurek, Józefa and Janina Furtak** from Bałtów, **Krzyszyna Nakonieczna** from Borysów.

Pająki

Tradycja wykonywania pajaków zachowała się głównie we wsi Żerdź, Bałtów, Borysów. W Bałtowie wg relacji ustnej Ireny Kwit jeszcze przed wojną i tuż po wojnie nie stawiano choinki, tylko wieszano u sufitu pająka o konstrukcji z grubego drutu, w kształcie gałązek wygiętych do góry, na nich umieszczano świece. Ozdoby takiej choinki to bombki z bibułki w kształcie jeżków, pomponów, łańcuchy ze słomy. Twórcami tradycyjnych pajaków są: **Irena Kwit, Janina Mazurek, Janina Furtak, Zofia Trzcionkowska** z Bałtowa, **Krystyna Nakonieczna** z Borysowa, **Marianna Sandomierska** z Puław, **Zygmunt Kozak** z Nasiłowa i **Dorota Budzisz** z synami **Krzysem i Damianem** z Dąbrówki.

Twórczynią pajaków z fasoli, ziarna kukurydzy, grochu jest **Lilia Sola** z Puław. W rejonie puławskim nie było tradycji wykonywania pajaków z fasoli, takich jaką prezentuje pani Lilia Sola rodem z Minkowic.

VI. ZDOBNICTWO WNĘTRZ - PAPIEROPLASTYKA

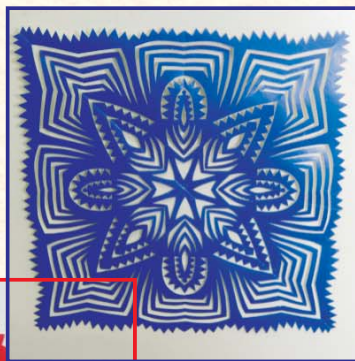
Wycinanki

Wybitnym twórcą wycinanki na Ziemi Puławskiej był **Ignacy Dobrzyński** (1882 - 1960) z Miesiaców w gminie Garbów. Do czasów współczesnych nie ma równego sobie twórcy, jest mistrzem w tej dziedzinie. Wycinanki charakteryzuje lekkość i bogactwo motywów zdobniczych, wrażliwość na kształt i barwę. Były to kompozycje liści dębu, kasztana, zajaczki, ptaszki, łabędzie, serduszka. Wycinał nożycami do strzyżenia owiec. Był stypendystą Ministerstwa Kultury i Sztuki. Wnuczka **Dobrzyńskiego Bogumiła Gałat** z Nałęczowa dorównuje kunsztem dziadkowi, już jako nastolatka wykonywała piękne wycinanki, budząc zachwyty i podziw.

Od 1960 roku wycinankarstwem zajął się **Bronisław Pietrak**,

Wycinanki - Lilia Sola z Puław

Folk chandelier-type ornaments hanging from the ceiling

The tradition of making the chandelier-type ornaments hanging from the ceiling has been preserved only in the villages of Żerdź, Bałtów, Borysów. According to the story told by Irena Kwit, before the war and just after the war chandelier-type ornaments were hung below the ceiling instead of a Christmas tree. The ornaments were made of thick wire in the shape of upward bent twigs, and candles were placed on them. This Christmas ornaments were decorated with little paper hedgehogs, pompoms, straw chains. These traditional chandelier-type ornaments are made by: **Irena Kwit, Janina Mazurek, Janina Furtak, Zofia Trzcionkowska** from Bałtów, **Krystyna Nakonieczna** from Borysów, **Marianna Sandomierska** from Puławy, **Zygmunt Kozak** from Nasiłów and **Dorota Budzisz** with her sons **Krzyś and Damian** from Dąbrówka.

Lilia Sola from Minkowice makes the chandelier-type ornaments of beans, corn and peas. In the region of Puławy there is no tradition of making such type of ornaments as those made by Lilia Sola, who now lives in Puławy.

VI. INTERIOR DECORATION - PAPER CRAFTS

Paper cutouts

In the land of Puławy **Ignacy Dobrzyński** (1882-1960) from Miesiaców in the commune of Garbów was a distinguished cutouts maker. Until now he remains an unsurpassed master of this craft. His cutouts are characterized by lightness and richness of decorative motifs, sensitivity to shape and colour. These are the compositions of the leaves of oak, chestnut, bunnies, birds, swans, hearts. He made the cutouts with scissors for shearing sheep. He received grants from the Ministry of Culture and the Arts. Dobrzyński's granddaughter **Bogumiła Gałat** from Nałęczów is almost her grandfather's equal at craftsmanship, already as a teenager she made beautiful cutouts arousing wonder and admiration.

Since 1960 **Bronisław Pietrak** has taken up paper crafts, and he has transferred many motifs of artistic

Kwiaty z bibuły - Iwona Goluch z Czołny

przenosi on szereg motywów kowalstwa artystycznego na papier. Sposób wykonywania ich odbiegał od tradycyjnego, stosował dłuta stolarskie. Od 1975 roku wycinankarstwem zajmuje się **Lilia Sola**, **Joanna Nowakowska**, od 1989 roku są to mieszkanki Puław.

Kwiaty bibułkowe

Tradycyjne kwiaty i bukiety, różgi, wianki pod obrazy świętych zachowały się do czasów współczesnych we wsi Żerdź, Bałtów, Borysów. Wykonują je głównie tkaczki. Różgi to kwiaty z bibuły na konstrukcji drucianej lub drewniano-drucianej owinięte kolorową bibułą i na tej konstrukcji przymocowane są kolorowe kwiaty. Wg relacji **Ireny Kwit** różgi o białych kwiatach przed wojną służyły jako bukiet ślubny. Do najzdolniejszych twórczyń kwiatów z bibuły, różg, wianków pod obrazy, bukietów należy obecnie **Irena Kwit** z Puław, **Janina Mazurek**, **Józefa i Janina Furtak**, **Zofia Trzcionkowska** mieszkanki Bałtowa, **Krystyna Nakonieczna** z Borysowa, **Marianna Sandomierska**, **Lilia Sola** z Puław. Od trzech lat kwiaty z bibuły prezentuje **Anna Śmich** z Dąbrówki. Są to niezwykle piękne, precyzyjnie wykonane bukiety, drobniutek stokrotek, różyczek, bławatków, dzwonek polnych, do których Ania sama wyplata koszyczki z wikliny i skrzypu polnego, rzeźbi miniaturowe dzbanuszki w wapieniu kazimierskim stosując motywy roślinne. Po raz pierwszy w 2011 roku na dorocznej wystawie „Artystyczna Twórczość Wsi” prezentuje swoje również miniaturowe kwiatki **Iwona Goluch** z Czołny. Kwiaty bibułkowe wykonuje także **Małgorzata Urban** i **Agnieszka Wawrzycka**, obie z Cholewianki.

metalwork onto the paper. He made the cutouts in a non-traditional way using ripping chisels. Since 1975 **Lilia Sola** and **Joanna Nowakowska** had been dealing with paper crafts and they have been living in Puławy since 1989.

Crepe paper flowers

Making of traditional flowers and bouquets, twigs and garlands for pictures of saints have been preserved to date in the villages of Żerdź, Bałtów, Borysów. They are made mainly by weavers. Twigs are made from crepe paper attached to a structure made of wire or wire and wood wrapped with coloured crepe paper and with coloured flowers attached to it. According to the tales of **Irena Kwit** before the war twigs with white flowers served as wedding bouquets. Currently the most talented artists making flowers and bouquets, twigs and garlands for pictures of saints are **Irena Kwit** from Puławy, **Janina Mazurek**, **Józefa and Janina Furtak**, **Zofia Trzcionkowska** from Bałtów, **Krystyna Nakonieczna** from Borysów, **Marianna Sandomierska**, **Lilia Sola** from Puławy. Since three years **Anna Śmich** from Dąbrówka has presented flowers made from crepe paper. They are extremely beautiful, finely crafted bouquets of tiny daisies, roses, cornflowers, bellflowers, for which Ania herself weaves wicker and horsetail baskets, carves miniature vases out of Kazimierz limestone - using floral motifs. In 2011 **Iwona Goluch** from Czołna for the first time

Kwiaty z bibuły - Anna Śmich z Dąbrówki

Barbara Rulka z Żyrzyna
- stroik z suchych kwiatów

Różgi i bukiety

Różgi i bukiety w papieroplastyce to kompozycje ułożonych kwiatów bibułkowych. Różgi to kompozycje symetrycznie ułożonych kwiatów na konstrukcji drewnianej lub z drutu grubego z zamocowanymi symetrycznie gałązkami, drucianymi odgałęzieniami.

Całość owinięta bibułą przeważnie zieloną, na odgałęzieniach przymocowane są kwiaty, najczęściej jednobarwne: białe, różowe, czerwone lub wielokolorowe. Różgi wykonywano we wsi Borysów, Bałtów, Żerdź. Stanowiły niegdyś element zdobniczy wnętrza izby. Obecnie wykonywane są tylko na konkursy i wystawy. Najzdolniejsze twórczynie tradycyjnej różgi to: **Irena Kwit, Józefa Furtak, Janina Mazurek, Janina Furtak, Zofia Trzcionkowska, Krystyna Nakonieczna i Lilia Sola.**

Stroiki

Stroiki świąteczne to współczesny element zdobnictwa wnętrz. Wykonywane są głównie na święta Bożego Narodzenia z bombkami, świeczkami a także błyszczącymi kokardami. Wielkanocny stroik zawiera: pisanekę, palmę, kurczaka wydzierganego na szydełku. Twórczynie wykonują także stroiki całoroczne, są to kompozycje kwiatów, traw, ziół, liści o pokroju dekoracyjnym.

Współcześnie do najzdolniejszych twórców stroików należy **Małgorzata Urban** z Cholewianki, **Lilia Sola** i **Marianna**

presented her miniature flowers at the annual exhibition "Artystyczna Twórczość Wsi" ("Rural Artistic Creativity"). Crepe paper flowers are also made by **Małgorzata Urban** and **Agnieszka Wawrzycka**, both being the residents of Cholewianka.

Twigs and bouquets

Paper craft twigs and bouquets are compositions made of arranged crepe paper flowers. Twigs are symmetrically arranged flowers attached to wooden or thick wire structures with bent wire branches. The whole structure is usually wrapped with green crepe paper and have flowers attached to the branches. The flowers are usually white, pink, red or multicoloured. The twigs were made in the villages of Żerdź, Borysów, Bałtów.

Anna Śmich z Dąbrówki
- kwiaty z bibuły w rzeźbionym flakonie
z wapienia Kazimierskiego

They used to serve as interior decorations. Currently they are made only for contests and exhibitions. The most talented makers of traditional twigs are: **Irena Kwit, Józefa Furtak, Janina Mazurek, Janina Furtak, Zofia Trzcionkowska, Krystyna Nakonieczna and Lilia Sola.**

Table decorations

Christmas and Easter table decorations are modern elements of interior decorating. They are made mostly for Christmas and have baubles, candles and shiny bows. Easter table decorations are composed of: Easter eggs, palms, crocheted chicken. Artists make also all-year-round decorations and these are compositions of flowers, grasses, herbs, and decorative leaves.

Presently the most talented creators of table decorations are **Małgorzata Urban** from

Sandomierska z Puław, **Barbara Rułka** z Żyrzyna, **Irena Frejowska** z Klementowic, **Krystyna Downarowicz** z Puław.

Cholewianka, **Lilia Sola** and **Marianna Sandomierska** from Puławy, **Barbara Rułka** from Żyrzyn, **Irena Frejowska** from Klementowice, **Krystyna Downarowicz** from Puławy.

Międlica, cierlica, kołowrotek i wyroby lniane oraz makiety haftowane

VII. HAFT

Tradycyjne wzornictwo i kolorystyka

Tradycyjny haft powiślański zachowany w zbiorach Muzeum na Zamku w Lublinie zrekonstruowała **Wacława Stasiak** (1924 - 2001) z Puław w 1986 roku, są to koszule damskie ze skromnym haftem czarno-czerwonym i niebiesko - czerwonym. Wykonała także tradycyjne koszule damskie i męskie z tradycyjnym haftem krzczonowskim. Ta niezwykle utalentowana twórczyni zajmowała się także haftem kolorowym, współczesnym, richelieu, malowała kwiaty, pejzaże.

Obecnie wzornictwo haftu powiślańskiego adaptuje na bieżnikach i serwetach **Irena Kwit** i **Małgorzata Cielińska**. Pani Małgorzata rekonstruuje także wzory muzealne bluzek powiślańskich, oprócz tego wykonuje cały strój powiślański, eksponując całość na manekinach dużych lalek. Ten niezwykle oryginalny

VII. EMBROIDERY

Traditional design and colours

Traditional embroidery from Powiśle region (literally near-the-Vistula area) preserved in the Museum at the Castle in Lublin was reconstructed by **Wacława Stasiak** (1924 - 2001) from Puławy in 1986, and these were women's blouses with modest embroidery in black and red and blue and red. She also made traditional men's shirts and women's blouses with traditional Krzczonów embroidery. This extremely talented artist made colourful, modern, Richelieu embroidery and painted flowers, landscapes.

Currently **Irena Kwit** and **Małgorzata Cielińska** have adapted Powiśle region embroidery design to their table runners and tablecloths. Małgorzata also reconstructs museum designs of women's blouses from Powiśle region and apart from that also makes the complete regional costume exposing it on mannequins. This

w naszym regionie i ciekawy sposób popularyzowania stroju powiślańskiego wzbudza ogromne zainteresowanie.

W upowszechnianiu haftu na uwagę zasługuje działalność Klubu „Ziemianka” z Nałęczowa, który odtwarza wzory haftów ze zbiorów międzywojennej szkoły „Ziemianka”, która funkcjonowała w „Domu na Jabłuszku” w latach 1908-1936. Hafciarki przygotowują wystawy tematyczne.

VIII. RZEŻBA I MALARSTWO

Rzeźba ludowa wyodrębnia się od profesjonalnej prostotą formy, anaturalizmem, ekspresją przejawiającą się głównie w deformacji, wyolbrzymieniu głowy, dłoni, oczu. Kolejną cechą tradycyjnej rzeźby ludowej jest układ frontalny postaci, który wynikał z przeznaczenia do kapliczki. W twórczości rzeźbiarzy przeważa tematyka religijna, wizerunki świętych, Chrystusa Frasobliwego, Chrystusa na krzyżu, Madonny, Piety, św. Barbary, św. Franciszka z Asyżu itp.

W rzeźbie ludowej występującej na Ziemi Puławskiej możemy mówić raczej o stylu poszczególnych autorów niż o tradycyjnej rzeźbie ludowej. Tu tworzył **Aleksander Fijałkowski** (1908 - 2000) z Przybysławic. Był mechanikiem w cukrowni Garbów. Rzeźbić i malować zaczął w szkole powszechnej i już wówczas jego prace wyróżniały się pomysłowością, dobrym rysunkiem, bogactwem kolorystyki. W 1962 roku wyrzeźbił szopkę ruchomą do kościoła parafialnego w Garbowie, namalował też obraz Matki Boskiej Częstochowskiej, wyrzeźbił figurę Chrystusa na krzyżu oraz postać Maksymiliana Kolbe. Uczestniczył w wielu znaczących konkursach. W 1957 roku po raz pierwszy wziął udział w wystawie twórczości ludowej w Powiatowym Domu Kultury w Puławach. Prezentował wówczas malarstwo i rzeźbę. Muzeum Okręgowe na Zamku w Lublinie było organizatorem wystawy Sztuka

very original and interesting way of popularizing the costume of Powiśle region arouses great interest.

When talking about dissemination of embroidery the activity of the “Ziemianka” (“Landowner”) club is noteworthy, as it reconstructs embroidery designs from the interwar school “Ziemianka” which existed in the “Dom na Jabłuszku” (“House on Apple”) in the years 1908-1936. The embroiderers prepare thematic exhibitions.

VIII. SCULPTURE AND PAINTING

Folk sculpture distinguishes from professional sculpture by simplicity of form, lack of naturalism and expression that manifests itself mainly in deformation, i.e. exaggerated presentation of heads, hands and eyes. Another feature of traditional folk sculpture was frontal presentation of the figure, which resulted from the fact that sculptures were made to be put in roadside shrines. Religious themes were predominant in the work of sculptors, i.e. images of saints, Christ the Man of Sorrows, Christ on the Cross, Madonna, Pieta, St. Barbara, St. Francis of Assisi, etc.

In the case of sculpture in the land of Puławy it is better to describe the style of

individual sculptors than talk about the traditional folk sculpture. Here **Aleksander Fijałkowski** (1908-2000) from Przybysławice created his works. He was a mechanic in the sugar factory in Garbów. He began to sculpt and paint in primary school, and even then his works stood out for inventiveness, interesting shape and the wealth of colours. In 1962 he carved a mobile crib for the parish church in Garbów, and he painted a picture of Our Lady of Częstochowa, carved figure of Christ on the Cross and the figure of Maksymilian Kolbe. He participated in many major competitions. In 1957 for the first time he took part in an exhibition of folk art in the County Cultural Centre in Puławy. He presented his sculptures and paintings. The Regional Museum at the Castle in Lublin in 1973 organized the exhibition “Sztuka Ludowa Środkowej

Dorota Kamela z Puław - płaskorzeźba w drewnie

Ludowa Środkowej Lubelszczyzny w 1973 po tej wystawie prace Fijałkowskiego zakupiły muzea. Uczestniczył także w wystawie Sztuka Ludowa Lubelszczyzny w Domu Chłopa w Warszawie w 1974 roku, Ośrodka Kultury Polskiej w Wiedniu w 1978, w wystawie „Ojczyzna” w Piotrkowie Trybunalskim z okazji centralnych dożynek w 1979 roku. Wystawę indywidualną Fijałkowskiego zorganizowano w Muzeum Okręgowym w Lublinie w 1980 roku. Rzeźby Fijałkowskiego to głównie postacie osób świętych: Chrystus Frasobliwy, Chrystus pod krzyżem, Chrystus w koronie cierniowej, Chrystus przy palu, błogosławiony Maksymilian Kolbe. Artysta rzeźbił także ludzi wsi przy pracy, były to rzeźby; orka, kobieta ze snopem, żniwa (płaskorzeźba w pilśni), siewca, muzykanty, weselnicy. Ulubionym tematem była także szopka i kolędnicy.

Chrystus pukający
- płaskorzeźba w drewnie,
Lucjan Lipa z Olesina

Chrystus w Koronie
- Zbigniew Kozak
z Puław

Stanisław Trocki z Kurowa obecnie należy do grona najlepszych rzeźbiarzy ludowych w powiecie puławskim. Przez ponad 20 lat współpracował z Cepelią. Rzeźby Trockiego to głównie Chrystus Ukrzyżowany, Pieta, Chrystus Frasobliwy. Artysta często stosuje polichromię, ale także pokrywa rzeźby bejcą i lakierem. Oprócz tematyki sakralnej rzeźbi także postacie z życia wsi: orka na dwa konie, orka na jednym koniu, muzykanci, wędkarz, młoda para, Adam i Ewa, piwosz. Stanisław Trocki to artysta ludowy niezwykle uzdolniony plastycznie, maluje także obrazy olejne, temperą. Są to głównie portrety bliskich, między innymi

Lubelszczyzny” (“Folk Art of the Central Lublin Region”). After this exhibition museums started to buy Fijałkowski's works. He also participated in the following exhibitions: “Sztuka Ludowa Lubelszczyzny” (“Folk Art of Lublin Region”) held in Dom Chłopa in Warsaw in 1974, the exhibition held in the Polish Cultural Center in Vienna in 1978, in the exhibition “Ojczyzna” (“Homeland”) organized in Piotrków Trybunalski on the occasion of the Central Harvest Festival in 1979. The individual exhibition of Fijałkowski's works was held in 1980 at the Regional Museum in Lublin. The sculptures of Fijałkowski were primarily figures of saints: Pensive Christ, Christ Under the Cross, Christ in the Crown of Thorns, Christ at the Stake, Blessed Maksymilian Kolbe. The artist carved also village people at work, ploughing, a woman with a sheaf, harvest (low relief carved in felt), a sower, musicians, wedding guests. His favourite subjects were cribs and Christmas carollers.

Stanisław Trocki from Kurów is now one of the best folk sculptures in Puławy county. For over 20 years he has cooperated with Cepelia. Trocki's sculptures are mainly Crucified Christ, Pietć, Pensive Christ. The artist often uses polychromy but also often coats his sculptures with wood stain and lacquer. In addition to religious themes he also carves figures of village life: ploughing with two horses, ploughing with one horse, musicians, angler, young couple, Adam and Eve, beer drinker. Stanisław Trocki is extremely talented in the

“Moje fantazje”
- rzeźba w drewnie,
Rafał Adamczyk z Rąblowa

rodziców, Ojca św Jana Pawła II, pejzaże kwiaty. Zajmuje się także renowacją zabytkowych mebli włącznie z wykonywaniem brakujących elementów zdobniczych.

Lucjan Lipa z Olesina urodził się w rodzinie muzykującej, każdy grał na jakimś instrumencie mówi artysta. Lubił grać na skrzypcach, ale nie posiadał instrumentu, więc sam go wykonał - tak połączył zamiłowanie do rzeźby i muzyki. Na poważnie zajął się rzeźbą w wieku 50 lat. Wykonuje rzeźby sakralne głównie w drewnie lipowym są to płaskorzeźby: Pukający, Chrystus na krzyżu, pasyjki, Matka Boska Częstochowska, Matka Boska Bolesna, Głowa Chrystusa w cierniowej koronie. Wykonał wiele rzeźb do kościołów, muzeów, a także dla osób prywatnych. Uczestniczy we wszystkich konkursach, wystawach organizowanych przez Klub Twórców Ludowych. Rzeźby Lucjana Lipy są niepolichromowane, pokryte tylko bejcą i bezbarwnym lakierem. Niestety już nie sprzedaje swoich prac, a jedynie udostępnia na wystawy przeglądy.

Zygmunt Kozak z Nasiłowa rzeźbą zajął się od 1994 roku. Od dziecka interesował się struganiem figurek, ptaków. W życiu zawodowym był ślusarzem, mechanikiem, kowalem, nie było czasu na zajmowanie się rzeźbą. Prace jego to galeria rzeźb z życia dawnej i współczesnej wsi. Ukazują one orkę, siew,

plastic arts and he paints in oil and tempera. His paintings are mostly portraits of relatives, including parents, of the Holy Father John Paul II, landscapes, flowers. He also renovates antique furniture, including making the missing decorative elements.

Lucjan Lipa from Olesin was born into a musical family where everyone played a musical instrument - says the artist. He liked to play the violin, but did not have an instrument, so he made it himself - in this way combining his passion for sculpture and music. At the age of 50 he seriously took up sculpture. He makes sacred sculptures carved out mainly of limewood. Those are low reliefs such as: the Knocking, Christ on the Cross, figures of Crucified Christ, Our Lady of Częstochowa, Our Lady of Sorrows, head of Christ crowned with thorns. He made many sculptures for churches, museums, as well as for individuals. He participates in all competitions, exhibitions organized by the Folk Artists Club. Lucjan Lipa's sculptures are not polychromed but coated with wood stain and lacquer. Unfortunately, he no longer sells his works only making them available for exhibitions.

Zygmunt Kozak from Nasiłów took up sculpture in 1994. From a child he was interested in carving figures, birds. He worked as a locksmith, a mechanic and a blacksmith, so he had no time for sculpture. His artistic work is a gallery of sculptures presenting life of the ancient and modern village. His sculptures show ploughing, sowing, making sour cabbage, angling, harvesters, washerwoman washing on

Chrystus frasobliwy
w Kapliczce,
Józef Rodak z Puław,
rzeźba w drewnie

kiszenie kapusty, wędkowanie, żniwiarzy, praczkę na tarze, praczkę z kijanką, robienie masła w masielnicy. Zygmunt Kozak wykonał także portrety polskich noblistów literackich, które przekazał w darze dla gimnazjum w Świerży koło Kozienic, krzyż z rzeźbioną figurą Chrystusa przekazał w darze dla misji w Zambii, popiersie ks biskupa Jana Chrapko podarował dla szkoły w Świerżach Górnych. Jest także autorem rzeźb przedstawiających polskie pary prezydenckie i inne postacie z życia politycznego. Zygmunt Kozak z wielką pasją rzeźbi postaci świętych np. Matka Boska Katyńska, Matka Boska z Lourde, Matka Boska Fatimska.

Zbigniew Kozak z Puław rzeźbą zajmuje się od 1985 roku, zweryfikowany przez Radę Naukową Sekcję Sztuki Stowarzyszenia Twórców Ludowych w 2002 w dziedzinie rzeźby i w dziedzinie literatury ludowej w 2003 roku. Jest on niezwykle interesującą osobowością twórczą. Ponad 25 lat wykazuje aktywność twórczą w dziedzinie rzeźby, próbował malarstwa na szkle, pisał wiersze przez wiele lat w tajemnicy przed bliskimi, aż do 2003 roku kiedy to po raz pierwszy wziął udział w XXXII Ogólnopolskim Konkursie Literackim imienia Jana Pocka organizowanym przez Zarząd Główny Stowarzyszenia Twórców Ludowych w Lublinie. Otrzymał wówczas trzecią nagrodę. Rzeźby Zbigniewa Kozaka to figury postaci zarówno sakralnych jak i świeckich

Św. Franciszek - rzeźba w drewnie,
Aleksander Mizak z Góry Puławskiej

Płaskorzeźba w drewnie - Aleksander Mizak
z Góry Puławskiej

a washboard, washerwoman with a paddle, making butter in a churn. Zygmunt Kozak made also portraits of Polish literary Nobel laureates and gave them to the secondary school in Świerże near Kozienice, he gave a cross with a carved figure of Christ to the mission in Zambia, he gave a bust of Bishop Jan Chrapko to the school in Świerże Górne. He is also the author of sculptures depicting Polish presidential couples and other persons of the political life. Zygmunt Kozak with great passion carves figures of saints such as Our Lady of Katyń, Our Lady of Lourde, Our Lady of Fatima.

Zbigniew Kozak from Puławy has been dealing with sculpture since 1985 and in 2002 he was verified by the Scientific Council of the Arts Section of the Association of Folk Artists in the field of sculpture, and in 2003 in the field of folk literature. His creative personality is extremely interesting. For over 25 years he has been creatively active in the field of sculpture, he tried painting on glass, wrote poems for many years in secret kept from the knowledge of his family until 2003 when for the first time he took part in "XXXII Ogólnopolski Konkurs Literacki imienia Jana Pocka" ("Jan Pock XXXII National Literary Competition"), organized by the Board of the Association of Folk Artists in Lublin. He was awarded the third prize there and since then every year he

Rzeźbiarz Tadeusz Dymkowski z Góry Puławskiej

o charakterystycznych cechach dla stylu tego twórcy tj. powiększona głowa, oczy wyraźnie zarysowane, zwarta postać, frontalnie przedstawiana. Zbigniew rzeźby pokrywa bejcą i lakierem, nie stosuje polichromii. W rzeźbach ptaków nie stosuje bejcy, drewno pozostaje białe.

Kazimierz Kozak z Dąbrówki to rzeźbiarz młodszego pokolenia. Wykonuje zarówno rzeźby sakralne jak i świeckie.

Barbara Górska z Puław to rzeźbiarka aniołów barwnych i kapliczek niewielkich rozmiarów.

Dorota Kamela z Puław, siostrzenica **Barbary Górskiej**. Zauroczone rzeźbami ciotki od wczesnego dzieciństwa strugała figurki, jej płaskorzeźby bejcowane i lakierowane to Laura i Filon, Skarbek, Konie, Żniwa i różne odmiany wesołego diabła.

Aleksander Mizak z Góry Puławskiej jest autorem rzeźb ogrodowych: kapliczek, postaci świeckich. Rzeźby te są przeważnie polichromowane, wykonane w drewnie lipowym.

Tadeusz Dymkowski z Góry Puławskiej to jedyny rzeźbiarz tworzący w kamieniu, głównie w piaskowcu. Wykonuje kapliczki, figury Chrystusa ukrzyżowanego, postać Matki Boskiej, a także świątynię Sybilli, domek Grecki. Prace Tadeusza Dymkowskiego to zarówno rzeźby, jak i płaskorzeźby o dużych rozmiarach.

Janina Rodak z Puław jest autorką dużych kapliczek stojących, płaskorzeźb: Matka Boska

has been winning prizes in this competition. The sculptures of Zbigniew Kozak represent both sacred and secular figures with characteristics distinctive for the style of this artist, i.e. the enlarged head, clearly outlined eyes, compact form, frontally presented. Zbigniew coats his sculptures with wood stain and lacquer and does not use polychromy. In the sculptures of birds he does not use wood stain and the wood remains white.

Kazimierz Kozak from Dąbrówka is a sculptor of the younger generation. He makes both sacred and secular sculptures.

Barbara Górska from Puławy is a sculptor that makes colourful angels and small chapels.

Dorota Kamela from Puławy is a niece of **Barbara Górska**. Fascinated by sculptures of her aunt she has carved figures since early

Rzeźby w drewnie - Zygmunt Kozak z Nasitowa

childhood. Her wood stained and varnished low reliefs are: Laura and Filon, Skarbek, Horses, Harvest and different types of merry devils.

Aleksander Mizak from Góra Puławska is the author of garden sculptures: shrines, secular figures. His sculptures are usually polychromed, made of limewood.

Tadeusz Dymkowski from Góra Puławska is the only sculptor working in stone, mainly in the sandstone. He makes shrines, statues of crucified Christ, the figure of Our Lady, and the Temple of the Sibyl, the Greek House. The works of Tadeusz Dymkowski are both sculptures and large-sized low reliefs.

Janina Rodak from Puławy is the author of large free-standing chapels, low reliefs: Madonna and Child, Holy Family. Janina's

Irena Frejowska z Klementowic
"Maki" - pastel

z Dzieciątkiem, Święta Rodzina. Rzeźby Janiny są tylko bejcowane i lakierowane.

Najmłodszym rzeźbiarzem obecnie jest **Rafał Adamczyk** z Rąblowa. Wykonuje on maski w korze, płaskorzeźby w drewnie, nierealne postacie ludzi-zwierząt.

Jan Szymanowski z Oblas to twórca początkujący w rzeźbie, po raz pierwszy uczestniczy w wystawie, na której prezentuje kapliczkę ogrodową i płaskorzeźby.

Malarstwo ludowe podobnie jak rzeźbę cechuje anaturalizm, płaskość, brak perspektywy, barwy żywe, czyste. Kompozycja obrazu często symetryczna, statyczna. W malarstwie ludowym podobnie jak w rzeźbie występującym na Ziemi Puławskiej możemy mówić tylko o stylu poszczególnych autorów. Malarstwo olejne **Heleny Szymańskiej** z Puław to pejzaże: łąka, aleja w parku, kwiaty, bukiety bzu, róże, polne kwiaty. Są to zarówno duże obrazy jak i miniatury prostokątne i okrągłe. Obrazy pani Heleny Szymańskiej to pogodne w żywych barwach pejzaże i kwiaty wnoszące radość do wnętrza domu. Od niedawna prezentuje także obrazy haftowane, precyzyjnie wykonane bukiety kwiatów. Pani Helena jest także autorką obrusów koronkowych wykonywanych na kołkach i szydełku.

Teresa Orlik z Puław maluje od kilku lat,

sculptures are only wood-stained and varnished.

Currently the youngest sculptor is **Rafał Adamczyk** from Rąblów. He makes masks out of the bark, carvings in wood and unreal human-animal figures.

Jan Szymanowski from Oblas is a beginning sculptor and for the first time he has participated in the exhibition where he has presented a garden chapel and low reliefs.

Folk painting, like sculpture, is characterized by lack of naturalism, flatness, lack of perspective, vivid and pure colours. Image composition is often symmetric and static. In the case of folk painting in the land of Puławy, similarly as in sculpture, we can only talk about the style of individual authors. Oil paintings of **Helena Szymańska** from Puławy are landscapes: backwater, alley in the park, flowers, bunches of lilac, roses, wildflowers. They are both large and miniature, rectangular and round pictures. Helena Szymańska's paintings are serene landscapes in vivid colours furnishing the interior with joy. Since recently she has been also presenting embroidered images, finely crafted bouquets of flowers. Helena is also the author of

Teresa Orlik z Puław - malarstwo olejne

lace tablecloths made on pins and crocheted.

Teresa Orlik from Puławy has been painting for several years. Her landscapes depicting meadows with ducks, geese, pastures with sheep, cows, forest clearings are most similar to the traditional folk painting.

Maria Skura from Nasiłów uses mainly pastels and watercolours. Maria Skura's painting

jej pejzaże, łąki z kaczkami, gąskami, pastwiska z owcami, krowami, leśne polany są najbardziej zbliżone do tradycyjnego malarstwa ludowego.

Maria Skura z Nasiłowa używa głównie pasteli i farby akwarelowej. Malarstwo Marii Skury to seria pejzaży zimowych, letnich. **Natalka Skura** córka Marii najmłodsza w tej dziedzinie twórczyni, autorka olejnych obrazów: dorożka dwukonna, dziewczynka przed obrazem, pejzaży. Natalka maluje także na desce.

Irena Frejowska z Klementowic to niezwykle utalentowana malarka barwnych kwiatów: powoju, malw, maków, kwiatów na miedzy. Irena maluje głównie pastelami są to delikatne obrazy o żywych, pogodnych barwach, to twórczyni także barwnych palm wielkanocnych i pisanek. Od kilku lat zajmuje się też literaturą ludową.

Krzysztof Mokijewski z Kazimierza Dolnego z zawodu kierowca zajmuje się rzeźbą i malarstwem olejnym. Maluje od 20 lat, są to głównie pejzaże okolic Kazimierza, architektura, kamieniczki, drzewa, Wisła

Olej na płótnie - Helena Szymańska z Puław

o żywych wesołych barwach.

Lilia Sola z Puław maluje na szkle od 1976 roku. Są to postacie świętych, Matka Boska, Święta Rodzina, Dzieciątko Jezus, Adam i Ewa. Malowała także olejno.

Olgierd Nowicki z Puław dotychczas prezentował tylko plecionkarstwo wiklinowe, obecnie prezentuje malarstwo akwarelowe.

Moja miedza - pastel, Irena Frejowska z Klementowic

is a series of winter and summer landscapes. **Natalka Skura** is the daughter of Maria, and the youngest of painters. She is the author of the following paintings: the two-horse cab, the girl in front of the image, landscapes. Natalka also paints on a board.

Irena Frejowska from Klementowice is a very talented painter of colourful flowers: bindweed, mallows, poppies, baulk flowers. Irena paints mostly in pastels, her paintings are soft with vivid, cheerful colours. She makes also colourful palm trees and Easter eggs. Several years ago she has taken up folk literature.

Krzysztof Mokijewski from Kazimierz Dolny, a driver by profession, deals with sculpture and oil painting. He has been painting for 20 years, and his paintings are mainly landscapes of the area surrounding Kazimierz, architecture, tenements, trees, the Vistula river with vivid, cheerful colours.

Lilia Sola from Puławy has been painting on glass since 1976. Her pictures are figures of saints, Mother of God, Holy Family, the baby Jesus, Adam and Eve. She has also painted oil paintings.

Olgierd Nowicki from Puławy so far has presented only wicker basketwork, now he presents watercolour painting.

Ekspozycja wyrobów tkackich i koronki współczesnej

IX. Wyroby ludowe na potrzeby XXI wieku

Tkanina we współczesnym wnętrzu

We współczesnym życiu człowieka nie wszystkie tradycyjne wyroby twórczości ludowej mają zastosowanie. W tkactwie już zbędne są parciane zapaski, nikt też nie szyje już bielizny z płótna zgrzebnego ani lnianego, niepotrzebne są też płachty zgrzebne, lniane stosowane w gospodarstwie rolnym, zastąpiły je przemysłowo produkowane plandeki odporne na wilgoć. Len jest nadal tradycyjnym poszukiwanym wyrobem na letnie bluzki, obrusy, pościel. W rejonie puławskim już żadna z tkaczek nie wyrabia płótna lnianego. Pasiaki wełniane znalazły zastosowanie w dekoracji wnętrz jako narzuty na kanapy, łóżka, fotele, komplety serwetek. Tradycyjne tkaniny ze ścinków materiałów fabrycznie farbowanych oprócz znanego zastosowania do wyrobu chodników na podłogę zostały wykorzystane przy szyciu (ostatnio modnych) torebek na długim pasku. Są one wykonane w całości z tej tkaniny chodnikowej lub łączone z dżinsowymi

IX. Folk Products for The Twenty-First Century

Fabric in the modern interior

In the life of a modern man not all of the traditional folk art products are applicable. As far as weaving is concerned coarse aprons are no longer needed, nobody makes coarse linen or flax underwear, linen sheets used on farms were replaced by industrially produced tarpaulins that are resistant to moisture. Flax is still a traditional product in demand for summer blouses, tablecloths, bed linen. In Puławy region none of the weavers makes linen fabric. Striped woollen covers are used in interior decoration as covers for sofas, beds, armchairs, and as sets of napkins. Traditional fabrics made of pre-dyed material scraps, in addition to their well-known application as material for the production of runners, are now used for making fashionable long strapped bags. They are made entirely out of the fabrics used for making runners or combined with jeans or linen trims. In both cases the effect is great, and this kind of bags is bought particularly by young people. **Leokadia Olszak** from Żerdź is one of the first artists who started to make these products. Now they are also made by:

lub lnianymi wstawkami. Zarówno w jednym jak i drugim przypadku efekt jest znakomity, tego typu torebki znajdują nabywców zwłaszcza wśród młodzieży. **Leokadia Olszak** z Żerdzi jest jedną z pierwszych twórczyń, która zapoczątkowała te wyroby, obecnie tkaniem ich i szyciem zajmują się też: **Marianna Kamola**, **Zofia Stałęga** i **Emilia Kozdrój**, która wykorzystuje tego typu tkaninę na podkładki pod talerze. Tkaniny wełniane, pasiaki nabywają też restauratorzy na stylowe dekoracje wnętrz. Poszukiwane też są tkaniny chodnikowe ze ścinków nowych materiałów w stonowanych barwach o wzorze melanżu brązów, czerwieni, granatów przechodzących w błękit.

Garncarstwo współczesne

W dziedzinie garncarstwa pojawiło się wiele nowych wyrobów, których nie wykonywano w tradycyjnym rzemiośle. Są to: popielnice,

Ekspozycja wyrobów garncarskich z Baranowa

kropielnice, świeczniki, antałki na wino, kufle, filiżanki, karafki, doniczki palmówki, flakony. Garncarze rozszerzyli asortyment swoich wyrobów na potrzeby XXI wieku. Popyt na tego typu wyroby, a często duże zamówienia wg narzucanych wzorów gwarantował znaczny dochód i pewny zbył. Obecnie **Władysław Jerzy Maśny** wykonuje zarówno tradycyjne dziełki, garnki 2-3 litrowe z uchem, jak i współczesne wyroby: duże, sękaty flakony, nie polewane glazurą dzbany o różnorodnym wzornictwie odbiegającym od miejscowych wzorów. Adrian Maśny poszukuje form na wskroś współczesnych: zamki, smoki, ptaki, zwierzęta lepiące ręcznie. Toczy również garnki na kole. Większość jego wyrobów nie jest polewana glazurą, zachowuje czerwony kolor bez połysku.

Władysław Jerzy Maśny, Adrian Maśny z Baranowa

Marianna Kamola, **Zofia Stałęga** and **Emilia Kozdrój**, who uses this type of fabric also for making table mats. Woollen striped fabric is also bought by restaurant owners for a stylish interior decoration. Fabric for runners, which is made of new material scraps in subdued colours of the melange of browns, reds, deep blue passing into blue, is also in demand.

Contemporary pottery

In pottery many new products have appeared that were not made in traditional crafts. These are: ashtrays, stoups, candlesticks, small wine casks, beer mugs, cups, carafes, pots for palms, vases. Potters expanded the range of their products to match the needs of the twenty-first century. The demand for such products, and often large orders with specified designs have guaranteed significant income and stable market. Now **Władysław Jerzy Maśny** makes both traditional small kneading troughs, 2-3 litre pots with ears as well as some modern products: large, gnarled vases, unglazed jugs of various design patterns, that are much different from traditional folk design. **Adrian Maśny** has been looking for thoroughly modern forms: modelled by hand castles, dragons, birds and animals. He makes also pots on the potter's wheel. The majority of his products is unglazed retaining the red colour without gloss.

Smithery today

Smithery today is different from the times when traditional smithery was the only provider of tools needed for farming such as ploughs, sickles, hoes, harrows, garden hoes, fittings for wagons, sleighs. The blacksmith in the village was

Kowalstwo dzisiaj

Obecne kowalstwo różni się od tradycyjnego kiedy to było jedynym dostarczycielem narzędzi potrzebnych w gospodarstwie wiejskim takich jak pługi, sierpy, motyki, brony, grace, okucia wozów, sań. Kowal we wsi był niezbędny do podkuwania koni. Dziś rzadko można zobaczyć konia użytkowanego na roli.

Współcześni kowale stosują tradycyjne techniki i wzory zdobnictwa wyrobów, które nie występowały w dawnej kulturze wiejskiej. Są to: żyrandole, kinkiety, świeczniki, popielniczki czy modne zestawy kominkowe. Bogato zdobione ogrodzenia, balustrady balkonowe, balustrady schodów znajdują nabywców wśród mieszkańców zarówno wsi, jak miasta. Kowalstwo współczesne staje się rzemiosłem dla elit, a niegdyś spełniało funkcję użytkową dla ludności wiejskiej.

Współczesne zastosowanie haftu

Współczesne zastosowanie haftu podobnie jak i tradycyjne wykorzystywane jest w zdobnictwie odzieży damskiej, dziecięcej, są to bluzki, sukienki, kołnierzyki, mankiety. Powszechne zastosowanie haftu zarówno białego jak i kolorowego występuje w zdobnictwie obrusów, bieżników, serwet, pościeli. **Stanisława Łakocy**, hafciarka z Puław ponad dwadzieścia lat współpracowała z „Cepelią”, która nie tylko odtwarzała znane powszechnie wzory, ale także zajmowała się projektowaniem wzornictwa. Wzory jej były zatwierdzane przez komisję artystyczną, posiadały atest i prawa autorskie. Są to głównie obrusy o dużych rozmiarach z haftem białym lub kolorowym, bogato zdobione mereżką, na brzegach z pikotkami.

necessary for shoeing horses. Today only here and there you can see a horse being used for farming.

Modern blacksmiths use traditional techniques and patterns of ornamentation, which did not occur in old rural culture. These are: chandeliers, wall lamps, candlesticks, ashtrays, or fashionable fireplace kits. Richly decorated fences, balcony railings, stair railings find buyers among the inhabitants of both villages and cities. Modern smithery has become a craft for the elites, whereas in the past its function for the rural population was totally utilitarian.

Modern use of embroidery

Modern and traditional embroidery is used in the decoration of women's and children's clothing, i.e. to decorate blouses, dresses, collars, cuffs. Widespread use of embroidery, both white and coloured can be found in the decoration of tablecloths, runners, napkins, bed linen. Stanisława Łakocy, the embroiderer from Puławy, for over twenty years has worked for “Cepelia”, which not only reproduced the well-known patterns, but also designed new patterns. Patterns designed by **Stanisława Łakocy** were approved by the artistic committee, obtained certificates and were protected by copyrights. These are mainly large-sized tablecloths, with white or coloured embroidery, richly decorated with hemstitch and small loops on the edges.

A new phenomenon in recent years is the use of traditional cross stitch embroidery to make embroidered paintings. These are copies of works of famous painters such as Jan Matejko, Vincent van Gogh, Claude Monet, Edouard Manet, Maksymilian Gierymski and others.

The embroidered paintings are made by: **Wiesław Krawczyk, Irena Baryczka,**

Dorota Jurkowska z Puław

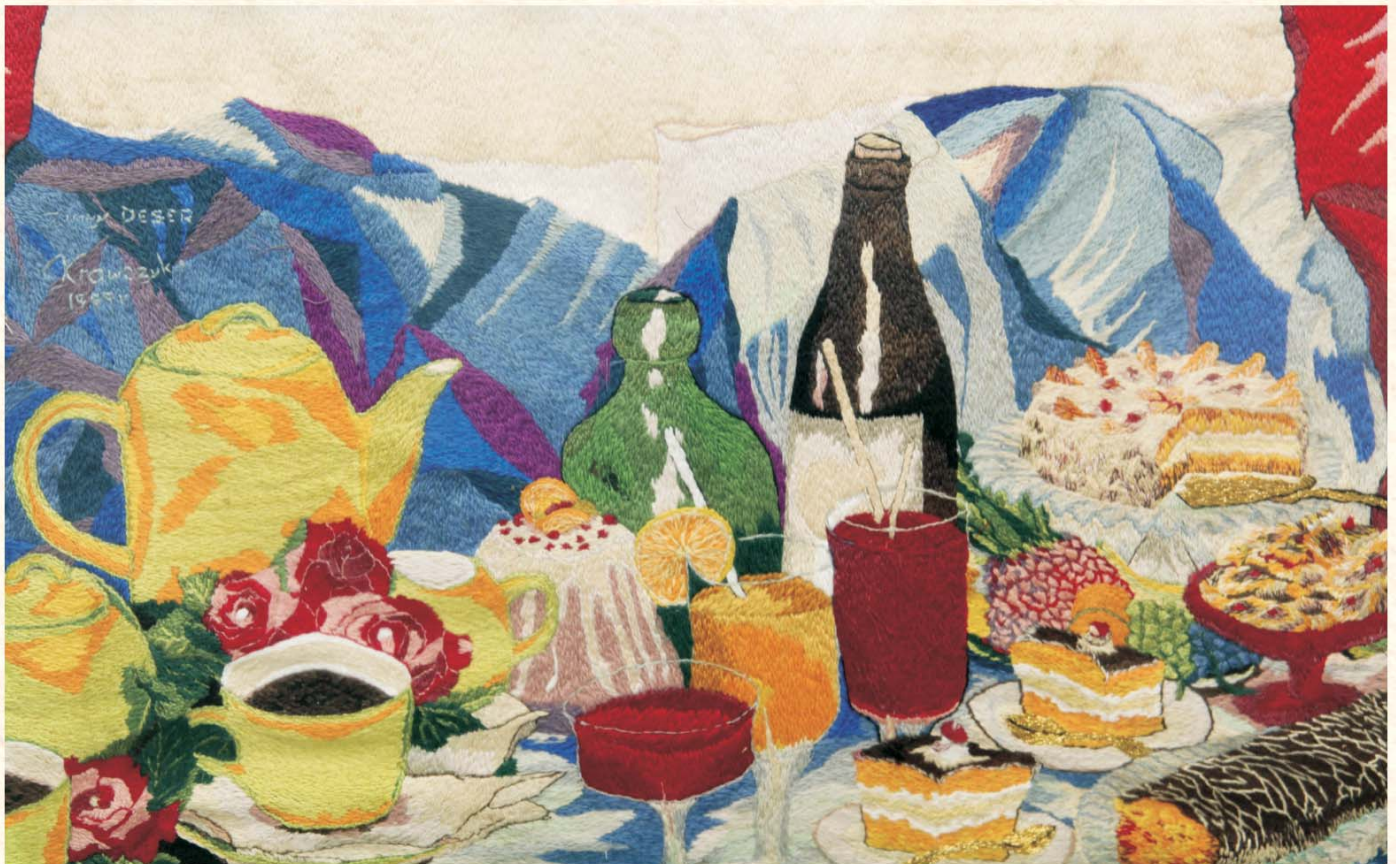
Poduszki dekoracyjne:

Barbara Ambrożek z Czolny

Monika Derecka z Kalenia

Makata haftowana - Za igłą, „Zimny deser” - Wiesław Krawczyk z Baranowa

Nowym zjawiskiem w ostatnich latach jest wykorzystanie tradycyjnego haftu krzyżowego przy wykonywaniu obrazów haftowanych. Są to kopie znanych artystów malarzy np. Jana Matejki, Vincentego van Gogha, Claude Moneta, Edouard Maneta, Maksymiliana Gierymskiego i innych.

Obrazy haftowane wykonują: **Wiesław Krawczyk, Irena Baryczka, Małgorzata Cielińska, Danuta Kępa, Jadwiga Polak, Weronika Polak, Monika Derecka**, współwykonawczynie dużego obrazu (4,5x9,5m) „Bitwa pod Grunwaldem” (kopia słynnego obrazu Jana Matejki), który był prezentowany w marcu bieżącego roku w Markuszowie, w Warszawie, Krakowie na Wawelu i w Berlinie.

Od wielu lat bogactwem wzorów i kunsztem wykonania haftów kolorowych, białych, rieszeli wyróżniają się mieszkanki Puław: **Janina Rozesłaniec, Elżbieta Żukowska, Dorota Jurkowska, Aniela Czopek, a ostatnio Jadwiga Wawer z Puław i Jadwiga Polak z Kalenia.**

Spośród grupy lokalnych hafciarek tylko **Katarzyna Pilat** z Cholewianki wykonuje haft snutkowy, tego typu haft nie ma tradycji w powiecie puławskim.

Małgorzata Cielińska, Danuta Kępa, Jadwiga Polak, Weronika Polak, Monika Derecka the co-author of a big picture (4.5 m x 9.5 m) “Battle of Grunwald” (a copy of the famous painting by Jan Matejko), which was presented in March this year in Markuszów, in Warsaw, in Kraków at Wavel Castle, and in Berlin.

For many years the artists resident in Puławy: Janina Rozesłaniec, Elżbieta Żukowska, Dorota Jurkowska, Aniela Czopek, and recently also **Jadwiga Wawer and Jadwiga Polak** from Kalen have been distinguishing for the richness of their embroidery designs, and craftsmanship in making coloured, white and Richelieu embroidery.

Among the group of local embroiderers only **Katarzyna Pilat** from Cholewianka makes spun embroidery, as this type of embroidery is not traditional in the region of Puławy.

Contemporary braiding

These are garden furniture sets, straight and rocking chairs of various designs, sofas, tables, braids for bottles, carafes. Paweł Doraczyński from Kazimierz is a master of wicker furniture, he frequently uses designs of the prewar furniture made of white wicker. Similarly,

Plecionki - współczesne wyroby

To komplety ogrodowe, fotele proste i bujane o zróżnicowanym wzornictwie, sofy, stoły, oplotki na butelki, karafki. **Paweł Doraczyński** z Kazimierza jest mistrzem w meblarstwie wiklinowym, stosuje często wzory mebli przedwojennych, wykonanych z białej wikliny. Podobnie **Olgierd Nowicki** z Puław wyróżnia się kunsztem wykonywanych białych foteli, stołów, szafek, kufrów. Najmłodszy z plecionkarzy **Mariusz Baryczka** prezentuje bogactwo wzornictwa i zróżnicowany asortyment wyrobów. Są to różnego rodzaju tace, miski, uchwyty do szklanek, puzderka, ramy do lustra i obrazów, kuferki, kosze zakupowe różnej wielkości, kwietniki, dekoracje ścienne, ozdobne kwiaty.

Współczesne wyroby plecionkarskie wykonują głównie twórcy młodszego pokolenia.

Stroiki i tradycyjna papieroplastyka dzisiaj

To elementy zdobnictwa wewnątrz. Współczesne stroiki zarówno świąteczne: Bożego Narodzenia, Wielkanocne, jak i kompozycje całoroczne wyparły tradycyjną papieroplastykę, dziś już w niewielu domach na wsi można spotkać kwiaty bibułowe czy wianki pod obrazami świętych lub przy krzyżu. Jeszcze w latach 70-tych i do połowy 80-tych wisiały wianki pod obrazami Matki Boskiej, a pod krzyżem lub u góry przy gwoździu bukietek bibułowych kwiatów. Dziś już nie spotykamy w domach twórców takich dekoracji. Oprawiona w szkło wycinanka częściej zdobi wnętrza domów w mieście niż na wsi, jest także gustownym prezentem dla miłośników sztuki ludowej. Od kilku lat pojawiły się drobniutkie kwiatuszki bibułowe zebrane w miniaturowy bukiet stokrotek, różyczek, niezapominajek, bławatów, dzwoneczków z miedzy - tak nazywa bukiet wykonawczynie **Anna Śmich** z Dąbrówki. Nieco większe bukietki kwiatków fiołków, różyczek wcześniej rozpowszechniły na kiermaszach **Irena Kwit**, **Marianna Sandomierska** i **Lilia Sola**, która wykonuje też gałązki bzu o niezliczonej ilości drobniutkich kwiatków jak też piękne bukiety róż. Najmłodsza w tej dziedzinie twórczyni **Iwona Goluch** z Czolny wykonuje również miniaturowe

Olgierd Nowicki from Puławy stands out for his artistry in making white armchairs, tables, cabinets and chests. The youngest of the wicker weavers **Mariusz Baryczka** presents the richness of designs and diverse range of products. He makes different types of trays, bowls, holders for glasses, boxes, frames for mirrors and pictures, chests, shopping baskets of different sizes, flower stands, wall decorations, ornamental flowers.

Modern braided products are made mainly by younger generation artists.

Table decorations and traditional paper crafts today

These are interior decoration elements. Modern Christmas, Easter and all-year-round table decorations have replaced traditional paper crafts. Now only in very few houses in the countryside traditional paper flowers or twigs and garlands for pictures of saints and cross can be found. Even in the 70's and early to mid-80's garlands were hung under images of Our Lady and a small bouquet of crepe paper flowers was hung above or below the cross. Now there are no such decorations even at artists' homes. Cutouts framed in glass more often decorate interiors of houses in cities than in villages, and such cutouts have become a tasteful gift for admirers of folk

Kwiaty z bibuły - Agnieszka Wawrzycka z Cholewianki

bukieciki kolorowych różyczek w koszyczku i bukiety przewiązane wstążeczką. Jednym z wyrobów tradycyjnej papieroplastyki są różgi z bibuły nie mają one już zastosowania w zdobnictwie wnętrza. Twórcynie wykonują je tylko na konkursy i wystawy.

Stroiki Bożego Narodzenia zawierają zielone gałązki jodły, świerku, sosny, elementem zdobniczym są bombki, kokarda z kolorowej wstążki, zasuszone kwiaty malowane na złoto, srebrno, czerwono. Stroiki Świąt Wielkanocnych wykonane z zielonych gałązek bukszpanu są ozdobione kolorową pisanką, kurczakiem wykonanym na szydełku, często też małą palemką.

Całoroczne stroiki wykonywane są z zasuszonych traw, kwiatów, roślin o dekoracyjnych liściach, zasuszonych łądyg lnu, kolorowych zatrwanów, suszek. Są one współczesnymi elementami zdobiącymi wnętrza.

Kwiaty z bibuły we flakonie rzeźbionym w wapieniu Kazimierskim - Anna Śmich z Dąbrówki

art. Several years ago Anna Śmich from Dąbrówka started to make tiny crepe paper flower bouquets with daisies, roses, forget-me-nots, cornflowers, bellflowers from the baulk - as the author calls them. Slightly larger bouquets of violets and roses were earlier made by Irena Kwit, Marianna Sandomierska and Lilia Sola, who also makes bunches of lilac with countless tiny flowers. She also makes beautiful bouquets of roses. The youngest artist in this field is Iwona Goluch from Czolna who makes miniature bouquets of coloured roses in a basket and bouquets tied with ribbon. Crepe paper twigs, although being one the traditional products of paper crafts, are no longer used in interior decoration. They are made only for contests and exhibitions.

Christmas table decorations include green branches of fir, spruce, pine, and are decorated with baubles, bows of colourful ribbons, dried flowers painted in gold, silver, red. Easter table decorations are made of green boxwood twigs and are decorated with colourful Easter eggs, a crocheted chicken, and often with a small palm.

All-year-round table decorations are made of dried grasses, flowers, plants with decorative leaves, dried stalks of flax, colourful sea-lavender and dried flower arrangements. They are used as modern elements of interior decoration.

PODSUMOWANIE

Niniejsza publikacja nie wyczerpuje w całości informacji na temat twórców ludowych Ziemi Puławskiej, jest zawężoną relacją uwzględniającą tradycyjne rodzaje twórczości ludowej i współczesne występujące w powiecie puławskim. Zakres określonego planu nie obejmuje literatury ludowej, grupy twórców inicjatorów i organizatorów Klubu Twórców Ludowych. Zasadne byłoby opracowanie odrębnego wydawnictwa dotyczącego literatury ludowej Ziemi Puławskiej z zamieszczeniem dokładnych biogramów poetów i pisarzy tworzących dawniej i współcześnie. W pewnym zakresie zadanie to spełniają wydane tomiki pokonkursowe „Z Ziemi wyrosłe z serca utkane”, które realizuję od 1999 roku. Zawierają one skrócone notki biograficzne i wybrane utwory literackie poezji i prozy. Należałoby opublikować zbiór wierszy **Janiny Rusek** (86 lat) z Karmanowic, której utwory to teksty głęboko patriotyczne głoszące umiłowanie kraju ojczystego, podkreślające wartość wolności i mówiących, że najlepiej żyje się w Polsce. Godne uwagi są też bajki i opowiadania **Moniki Polak Dereckiej** i wiersze **Weroniki Polak - wnuczek Jana Pocka** z Kalenia.

Dotychczas wydane publikacje: tomiki wierszy i prozy konkursu literackiego „Z Ziemi wyrosłe z serca utkane” oraz katalogi wystaw pokonkursowych „Artystyczna Twórczość Wsi” są trwałym udokumentowaniem twórczości ludowej regionu puławskiego. A celem tych konkursów jest promocja Ziemi Puławskiej, ochrona dziedzictwa narodowego, pobudzanie inicjatyw lokalnych w obszarze promocji kultury ludowej, uhonorowanie pracy twórców ludowych, popularyzacja sztuki ludowej, kontynuacja tradycji twórczości ludowej regionu. Obecna sytuacja zjednoczonej Europy stwarza konieczność szczególnej dbałości o podtrzymanie tradycji ludowej, przekazywanie jej młodemu pokoleniu, a także popularyzowanie jej wśród dzieci i młodzieży.

Jadwiga Orlewska

SUMMARY

This publication does not exhaust the topic of folk artists in the land of Puławy as it is only a narrowed account of traditional and contemporary folk arts that exist in Puławy county. The planned scope of the publication does not include folk literature - a group of artists who were the initiators and founders of the Folk Artists Club. It would be advisable to prepare a separate publication devoted to folk literature in the land of Puławy presenting detailed biographies of past and present poets and writers. To some extent this task has been fulfilled by volumes which have been issued after each edition of the literary contests “Z Ziemi wyrosłe z serca utkane” (“Earth Grown, Heart Woven”) which have been organized by me since 1999. They contain short biographical notes and selected literary works of poetry and prose. A collection of poems of **Janina Rusek** (aged 86) from Karmanowice should be published. Her poems are deeply patriotic proclaiming love for the homeland and highlighting the value of freedom as well as praising the quality of life in Poland. Noteworthy are also fairy tales and stories of **Monika Polak Derecki** and poems of **Weronika Polak** - the granddaughter of **Jan Pocek** z Kalenia.

Previously released publications: volumes of poetry and prose from the literary contests “Z Ziemi wyrosłe z serca utkane” (“Earth Grown, Heart Woven”) serve as a permanent documentation of folk art of the region of Puławy. The goal of these contests is to promote the land of Puławy, protect national heritage, stimulate local initiatives in the field of folk culture promotion, honour the work of folk artists, popularize folk art and to continue folk art tradition in the region. The current situation of the united Europe creates the need to pay special attention to maintaining folk tradition, passing it to the young generation and popularizing it among children and youth.

Jadwiga Orlewska

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHY

1. Kultura Materialna i Sztuka Ludowa Lubelszczyzny, Muzeum Okręgowe w Lublinie, Lublin 1981
2. Bronisław Pietrak, „Moje zainteresowania twórczością ludową”, Biuletyn Informacyjny Stowarzyszenia Twórców Ludowych Zarząd Główny, Lublin lipiec - grudzień 1975
3. Relacje ustne Krystyny Nakoniecznej, Ireny Kwit, Barbary Rułki, Joanny Nowakowskiej, Olgierda Nowickiego

INDEKS OSÓB / INDEX OF ARTISTS

- A**
Adamczyk Aleksander - 3, 6, 23
Adamczyk Rafał - 38
Adamowski Jan - 8
- B**
Babinicz-Witucka Janina - 8
Bartoś Wanda - 10, 28
Baryczka Irena - 10, 43
Baryczka Mariusz - 17, 44
Bąkała Henryk - 17
Bąkała Ilona - 17
Bąkała Stefan - 6, 17
Bielawska Alicja - 8
Błachnio Zofia - 10, 28
Budzisz Damian - 28, 29
Budzisz Dorota - 27, 29
Budzisz Krzysztof - 28, 29
- C**
Cegieła Andrzej - 23
Cegieła Arkadiusz - 23, 25
Cegieła Janina - 10
Cegieła Krzysztof - 10, 23
Cegieła Wiesław - 23,
Chabros Jan - 18
Cielińska Małgorzata - 32, 43
Czopek Aniela - 27, 28, 43
Czyżewska Anna - 8
- D**
Dados Sabina - 8, 21
Dąbrosz Bolesław - 6, 15
Derecka Monika - 43, 46
Dębski Włodzimierz - 8
Dmowski Kazimierz - 8
Dobrzyński Ignacy - 6, 29
Domański Stanisław - 14-15, 16
Doraczyński Paweł - 17-18, 44
Downarowicz Krystyna - 32
Dymkowski Tadeusz - 37
Dziegiel Kazimiera - 27
- F**
Fijałkowski Aleksander - 3, 6, 33, 34
Furdal Marta - 28
Furtak Janina - 12, 13, 28, 29, 30, 31
Furtak Józefa - 30, 31
Frejowska Irena - 27, 28, 32, 39
- G**
Gałat Bogumiła - 29
Gauda Alfred - 8, 21
Gawda Henryka - 18
Głowacz Bożena - 8
Goleń Kazimiera - 10
Goluch Iwona - 30, 44
- Góra Jan - 6, 14, 16
Górska Barbara - 37
Grybel-Meksuła Maria - 8, 22
Grzegorzak Zofia - 27
- J**
Janisz Stanisław - 15
Jarzyna Teresa - 8
Jędrak Iwona - 27, 28
Jędrzejczyk Stanisława - 6
Jurkowska Dorota - 10, 28, 43
- K**
Kamela Dorota - 37
Kamola Marianna - 14, 41
Kapturkiewicz-Szewczyk Maria - 8
Kędziora Janina - 18
Kępa Danuta - 43
Kiljan Rafał - 11, 27
Kłępka Władysław - 7
Kołodzyński Edward - 15, 16
Kosienkowska Halina - 8
Kotulska Wioleta - 27
Kowalczyk Longin - 21
Kowalik Władysław - 6
Kozak Kazimierz - 37
Kozak Zbigniew - 36
Kozak Zygmunt - 11, 29, 35
Kozdrój Emilia - 11, 14, 41
Krasa Mirosława - 14
Krawczyk Wiesław - 43
Kupisz Zygmunt - 3, 6
Kwit Irena - 28, 29, 30, 31, 32, 44
- L**
Łakocy Stanisława - 42
Łędas Leokadia - 18
Lipa Lucjan - 35
- Ł**
Łyszczyk Jan - 18
- M**
Majewski Józef - 10, 25, 26
Marczak Krystyna - 8
Marek Leokadia - 6, 13
Marek Maria - 6
Marek Stanisław - 15
Maśny Adrian - 15, 41
Maśny Marian - 6, 15
Maśny Piotr - 6, 15
Maśny Władysław Jerzy - 15, 41
Mazurek Janina - 12, 13, 28, 29, 30, 31

Mazur-Powiłńska Danuta - 21
Meler-Mejnartowicz Wanda - 8
Mędrek Henryk - 7
Mikusek Bożena - 10
Miłek Maryla - 8
Mizak Aleksander - 37
Mokijewski Krzysztof - 39

N

Nakonieczna Krystyna - 11, 18, 28, 29, 30, 31
Nakonieczna Halina - 18
Niewiadomski Donat - 8
Nowakowska Joanna - 10, 17, 30
Nowicka Edyta - 18
Nowicki Olgierd - 18, 39, 44

O

Obuch Kleofas - 8
Olszak Bronisława - 6
Olszak Emilia - 6
Olszak Katarzyna - 6
Olszak Leokadia - 11, 14, 41
Olszak Stanisława - 14
Optołowicz Janusz - 7
Orlewska Jadwiga - 7, 8, 22
Orlik Teresa - 38

P

Parfianowicz Kazimierz - 8
Paźniowska Irena - 10
Petra Janina - 8
Pietrak Bronisław - 3, 6, 10, 21, 22, 30
Piłat Katarzyna - 43
Pocek Jan - 6, 46
Podstawka Mariusz - 24
Polak Jadwiga - 43
Polak Weronika - 43
Powiłńska Danuta - 8

R

Reinfuss Roman - 21, 22
Rodak Janina - 37
Rzesłaniec Janina - 43
Rułka Barbara - 18, 32
Rułka Józefa - 12, 14, 18
Rusek Janina - 46
Rybak Bronisława - 13
Rybaniec Antoni - 15

S

Salamandra Małgorzata - 27, 28
Sandomierska Marianna - 10, 27, 28, 29, 30, 31-32, 44
Sarnecka Urszula - 28
Siedlaczek Renata - 8
Skura Maria - 11, 39

Skura Natalia - 39
Sola Lilia - 28, 29, 30, 31, 39, 44
Solecka Halina - 8
Spasówka Zuzanna - 3, 6
Stachyra Genowefa - 18
Stachyra Jan - 18
Stalęga Zofia - 11, 14, 41
Stasiak Wacława - 32
Szczypa Zofia - 10
Szymanek Jan - 15
Szymanowski Jan - 38
Szymańska Helena - 10, 38

Ś

Śmich Anna - 28, 30, 44
Świdorski Józef - 3
Swieży Jan - 7

T

Tomaszewska Maria - 11
Trocki Stanisław - 34
Trzcionkowska Zofia - 13, 29, 30, 31

U

Urban Małgorzata - 27, 30, 31

W

Wawer Maria - 6
Wawer Jadwiga - 43
Wawrzycka Agnieszka - 27, 30
Wawrzycka Janina - 27
Wiak Henryka - 6
Wrębiak Celestyn - 8, 21-22
Wrótniak Henryka - 27

Ż

Żukowska Elżbieta - 43

Wydawca: Powiat Puławski

Tekst: Jadwiga Orlewska

Tłumaczenie: Łukasz Tuszyński

Korekta: Wydział Promocji, Kultury,

Sportu i Turystyki: Anna Ziomka,

Anna Luty, Andrzej Wenerski

Fotografie: Dariusz Malinowski,

oraz zbiory:

- Gminy Puławy,

- GOK w Markuszowie,

- GCK w Baranowie,

- Wydziału Promocji, Kultury, Sportu
i Turystyki Starostwa Powiatowego
w Puławach

Nakład: 5 tys. egzemplarzy

Druk: Drukarnia Elko w Końskowoli

Wydawnictwo współfinansowane jest ze środków Unii Europejskiej z Europejskiego Funduszu Rolnego na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Osi IV LEADER Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007 - 2013.